

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ผลการจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้เทคนิคการเล่านิทานวงกลมที่มีต่อความสามารถทางการพูดของเด็กอนุบาล แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้เทคนิคการเล่านิทานวงกลม
 - 1.1 ความหมายของภาษา
 - 1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษา
 - 1.3 ทักษะทางภาษาของเด็กอนุบาล
 - 1.4 หลักการสอนภาษา
 - 1.5 ความหมายของการเล่านิทาน
 - 1.6 หลักเกณฑ์ในการเลือกนิทานสำหรับเด็กอนุบาล
 - 1.7 ขั้นตอนและวิธีการในการเล่านิทาน
 - 1.8 ขั้นตอนและวิธีการเล่านิทานวงกลม
 - 1.8.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการคิด
 - 1.8.2 เทคนิคในการเล่านิทานวงกลม
 - 1.9 คุณค่าและประโยชน์ของการเล่านิทานที่มีต่อเด็กอนุบาล
2. ความสามารถทางการพูดของเด็กอนุบาล
 - 2.1 ความสำคัญของการพูด
 - 2.2 ความสามารถทางการพูดของเด็กอนุบาล
 - 2.2.1 ความสามารถทางการพูดด้านโครงสร้างประโยค
 - 2.2.2 ความสามารถทางการพูดด้านความคล่องในการใช้ภาษา
 - 2.3 การวัดความสามารถทางภาษา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้เทคนิคการเล่นิทานวงกลม

1.1 ความหมายของภาษา

พระยาอนุমানราชธน (2513) ได้ให้ความหมายของภาษาไว้ว่า ภาษา คือ วิธีที่มนุษย์แสดงความในใจเพื่อให้ผู้ที่ตนต้องการให้รู้ได้รู้ จะเป็นเพราะต้องการบอกความในใจที่นึกไว้ หรือเพื่อระบายความในใจที่อัดอั้นอยู่ให้ปรากฏออกมาภายนอก โดยใช้เสียงพูดที่มีความหมายตามที่ได้ตกลงรับรู้กัน ซึ่งมีผู้ได้ยินรับรู้และเข้าใจ

ศรียา นิยมธรรม และ ประภัสสร นิยมธรรม (2519) กล่าวว่าภาษาเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นนามธรรมต่อกัน ความหมายของภาษาอาจแตกต่างกัน เช่น ในแง่ภาษาศาสตร์ ภาษา หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดเพื่อสื่อความหมายในชุมชนหนึ่งๆ ในด้านจิตวิทยา ภาษา หมายถึง ความสนใจในการติดต่อสื่อความหมาย หรือ เพื่อแสดงความรู้สึกและความคิด ภาษาจึงหมายถึง การพูด การเขียน การทำท่าทางประกอบ การแสดงสีหน้าและการใช้ภาษาไว้ เป็นต้น

บุษบง ตันตวงศ์ (2535) ได้ให้ความหมายของภาษาไว้ว่า ภาษาเป็นสัญลักษณ์สื่อสารที่ต้องใช้ให้เหมาะกับเรื่องที่ต้องการสื่อสาร เด็กปฐมวัยเริ่มรู้จักสัญลักษณ์แบบต่าง ๆ ได้แก่ ภาษา ศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวร่างกาย ละคร และคณิตศาสตร์ ซึ่งสามารถใช้สื่อความคิดและเด็กเริ่มรู้จักใช้กฎเกณฑ์ รู้จักเลือกสัญลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับนำเสนอความคิดแต่ละเรื่อง โดยใช้สัญลักษณ์หลายแบบผสมผสานหรือสลับกันไป

สรุปได้ว่า ภาษา คือ เครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก รวมทั้งถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจ โดยการพูดหรือใช้การแสดงสัญลักษณ์ เด็กอนุบาลเริ่มใช้ภาษาพูดประกอบท่าทาง เพื่อแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจในความคิด ความต้องการของเด็ก

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษา

ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์ (2529) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีความคิดและภาษา Vygotsky's Theory of Thought and Language ว่าด้วยพัฒนาการทางภาษาและความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและภาษา (Vygotsky ใช้คำว่าภาษาในความหมายเดียวกับการพูด) สรุปได้ว่าพัฒนาการทางภาษาดำเนินไปเป็น 4 ขั้น เช่นเดียวกับพัฒนาการทางสมอง ดังนี้

1) ระยะแรก ระยะดั้งเดิม หรือระยะธรรมชาติ ระยะนี้เทียบได้กับวงกลมซึ่งยังไม่ซับซ้อนกับวงกลมของความคิด มีระยะตั้งแต่แรกเกิด 2 ขวบ ระยะนี้มีลักษณะเป็นการพูดที่ไม่ใช้สติปัญญา มี 3 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ เด็กจะเปล่งเสียงซึ่งแสดงอารมณ์ พออายุได้ 2 เดือน

เสียงที่แสดงอารมณ์จะประสานกับเสียงซึ่งอาจตีความว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อเสียงหรือการปรากฏตัวของบุคคลอื่น ในตอนนี้จะรวมถึงเสียงหัวเราะและเสียงที่เปล่งออกมาอย่างไม่ชัดเจนด้วย ระยะเวลาที่สามเป็นลักษณะการเปล่งเสียงซึ่งไม่เกี่ยวกับความคิดมักเป็นคำพูดคำแรกของเด็กซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งของหรือความต้องการ คำเหล่านี้มักเป็นคำที่เกิดจากการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขจากพ่อแม่หรือพี่น้องจับคู่คำกับวัตถุที่พบเห็นบ่อย ๆ

2) ระยะเวลาที่สอง เด็กจะเริ่มใช้สติปัญญาในเชิงของการปฏิบัติโดยจดจำลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่อยู่รอบตัวนั้นคือ การเริ่มใช้เครื่องมือในฐานะที่เป็นสื่อเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนประสงค์ อย่างไรก็ตามพัฒนาการทางภาษาก็ถือว่ายังไร้เดียงสาอยู่ เพราะเด็กจะใช้โครงสร้างของไวยากรณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยปราศจากการรู้ถึงหน้าที่ของโครงสร้างไวยากรณ์ที่เขาใช้

3) ระยะเวลาที่สาม เป็นระยะเวลาของการพูดโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การพูดลักษณะนี้จะพบมากในวัยก่อนเข้าเรียนหรือเด็กอนุบาล โดยเฉพาะขณะกำลังเล่น ส่วนใหญ่เด็กจะพูดคนเดียวขณะกำลังทำกิจกรรมไม่ว่าจะอยู่คนเดียวหรืออยู่กับผู้อื่น Vygotsky ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มที่ว่า การพูดในลักษณะการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจะหมดไปหลังอายุ 7 ปี แต่เขากลับเห็นว่าการลดลงของลักษณะภาษาในช่วงนี้เป็นอาการที่บ่งถึงการพัฒนาที่เข้าสู่ระยะที่ 4

4) ระยะเวลาที่สี่ ซึ่งเรียกว่า การเจริญเติบโตเข้าสู่ภายใน (Ingrowth Stage) เด็กจะเรียนรู้ที่จะใช้ภาษาในสมองของตนเองในรูปของการพูดที่ไม่มีเสียง การคิดโดยอาศัยความจำที่มีเหตุผล ซึ่งเป็นอาการภายในที่ใช้เพื่อแก้ปัญหา ตลอดชีวิตบุคคลจะใช้ทั้งการพูดภายนอกและการพูดภายในเป็น เครื่องมือในการสร้างความคิด

ศรียา นิยมธรรม และ ประภัสสร นิยมธรรม (2541) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางภาษาและการพูดไว้ดังนี้

ทฤษฎีความพึงพอใจแห่งตน (The Autism Theory หรือ Autistic Theory) ผู้คิดตั้งทฤษฎีนี้คือ โอ โฮบาร์ท โมว์เรอร์ (O.Hobart Mowrer) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา ชาวอเมริกันเขาให้ชื่อทฤษฎีของเขาว่า Autistic Theory หรือ Autism Theory of Speech Acquisition เขาทดลองการสอนพูดกับนก และพบว่านกจะเลียนเสียงพูดของคนเฉพาะ เสียงหรือคำที่ผู้ฝึกพูดด้วยเวลาที่มันอิ่มหรือลูบไล้ด้วยความรัก นอกจากนี้คำเหล่านี้ยังทำให้นกเพลิดเพลินและเป็นสุข การที่นกแก้วนกขุนทอง สามารถทำเสียงต่างๆ ได้หลายๆ เสียงนี้เอง จึงมีบางเสียงที่คล้ายคลึงกับเสียงที่ใช้ในภาษาพูดของมนุษย์ที่แสดงออกถึงความชื่นชมยินดี ดังนั้นเมื่อนกได้ยินเสียงที่ตัวมันเองเปล่งมาคล้ายคลึงกับเสียงที่นำความปิติมาให้ขณะกินอาหาร หรือถูกลูบไล้ด้วยความรัก มันจึงเลียนเสียงตามไปด้วย การให้รางวัลอย่างเหมาะสมจะทำให้การเลียนเสียงของนกดีขึ้น จนสามารถพูดเป็นคำเป็นประโยคได้ เช่น "แก้วจอกินข้าว" เสียงที่เปล่งออกมาจะเป็นลักษณะของการให้รางวัลแก่ตนเอง คำว่า Autism คือ การให้รางวัลแก่ตนเองในแง่ของกระบวนการที่ทำให้เขานำหลักการจากทฤษฎี

มาใช้ในการเรียนรู้ของเด็กในการหัดพูดคำแรก และเชื่อว่าใช้ได้ เช่น แม่พูดคำว่า “แม่” หรือ “ลูก” เป็นพันๆ ครั้งขณะป้อนข้าว อาบน้ำ เล่น เทก ล้อมให้ จึงพบว่าบางครั้งเด็กก็เปล่งเสียง “แม่” ขณะเล่นเสียง และยิ่งคำพูดนี้ทำให้เด็กมีความรู้สึกปิติ ปลาบปลื้ม ก็จะมีพูดซ้ำมากกว่าพยางค์หรือคำอื่นที่ไม่มีความหมายให้จดจำเป็นพิเศษ ด้วยวิธีนี้ทำให้เด็กพัฒนาการถ้อยคำที่ใช้ในภาษามากขึ้น ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับรางวัลที่เด็กจะได้รับจากแม่ ส่วนในแง่ของปัญหาด้านความเข้าใจ ซึ่งมักมีผู้สงสัยนั้น ก็อธิบายได้ว่า ความหมายของเด็กอาจเกิดจากการโยงความสัมพันธ์ เช่น เมื่อพูด “แม่” แม่ก็ปรากฏตัว หรือเข้าใจความหมายคำว่า “ลูก” โดยชี้ให้ดูในกระจก

ทฤษฎีนี้จึงถือว่า การเรียนรู้การพูดของเด็ก เกิดจากการเลียนเสียงอันเนื่องมาจากความพึงพอใจที่จะได้ทำเช่นนั้น โม่รวอร์ (Mowrer) เชื่อว่าความสามารถในการฟัง และ ความเพ็ดเพลินจากการได้ยินเสียงผู้อื่นและเสียงตัวเอง เป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการทางภาษา

ทฤษฎีการเลียนแบบ (The Imitation Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า พัฒนาการทางการพูดนั้นเกิดขึ้นหลายทาง โดยอาศัยการเลียนแบบ ซึ่งอาจเกิดได้จากการมองเห็นหรือการได้ยินเสียงผู้ที่ทำการศึกษาก่อนเกี่ยวกับการเลียนแบบใน การพัฒนาภาษาอย่างละเอียด คือ เลวิส (Lewis) การเลียนแบบของเด็กเกิดจากความพอใจ และความสนใจของตัวเด็กเอง ปกติช่วง ความสนใจของเด็กนั้นสั้นมาก เพื่อที่จะชดเชยเด็กจึงต้องมีสิ่งเร้าซ้ำๆ กัน จึงทำให้เด็กมักพูดซ้ำๆ ในระยะการเล่นเสียง บางครั้งก็ใช้การเคาะโต๊ะ เคาะจังหวะไปด้วย เมื่อศึกษาถึงกระบวนการในการเลียนแบบภาษาพูด ก็พบว่า จุดเริ่มต้นเกิดเมื่อพ่อแม่เลียนแบบเด็กในระยะเล่นเสียง เช่น เด็กบงเอิญพูดย้า พยางค์ คำว่า “แม่” เมื่อเสียงที่เด็กเปล่งออกมานั้นก่อให้เกิดความสนใจ เด็กก็จะกล่าวซ้ำอีกและเป็นจังหวะเดียวกันกับที่แม่ปรากฏตัวเข้ามา เด็กจึงหยุดพูด แต่แม่อาจไม่สังเกตและอาจพูดกับลูกว่า “แม่หรือคะ” “หาแม่หรือคะ” นี้เองเท่ากับได้ไปเร้าความสนใจของเด็กขึ้นมาใหม่ เด็กก็ปรารถนาจะทำต่อไป อาจเปล่งเสียงคนเดียวซ้ำๆ กันก็ได้ ในขณะที่แม่อาจกระวีกระวาดไปเล่าให้พ่อฟังว่า ลูกเรียกแม่ได้แล้ว เมื่อใดที่เด็กสามารถใช้คำเพื่อการติดต่อได้เหมาะสมเจาะกับเหตุการณ์ “แม่ มานี่” “แม่ อุ่มหน้อย” จึงจะถือว่าเด็กสามารถพูดคำแรกได้แล้ว ก้าวแรกในการสอนให้เด็กพูด ควรเป็นการเลียนแบบเสียงที่เด็กพูดในระยะการเล่นเสียง และอาจเร้าความสนใจด้วยการตบโต๊ะ เคาะจังหวะ เด็กจะได้หันมามอง การขัดจังหวะก็ควรทำก่อนเด็กจะหยุดกิจกรรม เช่น ขณะเด็กกำลังพูด ป้อป้อ ป้อซ้ำๆ พ่อแม่ก็เข้ามาขัดจังหวะทันทีที่เด็กพูด ป้อคำแรก ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะที่เด็กพึงพอใจมากที่สุด และจะทำให้เด็กสนใจพูดต่อได้นานและดังกว่าเดิม ในระยะแรกก็ทำเพียง 2-3 เสียง แล้วทำให้เรียนรู้ความหมายไปด้วย เช่น เมื่อเด็กพูดคำว่า “แม่” หรือ “พ่อ” แม่หรือพ่อก็ควรเข้ามาปรากฏตัวและเมื่ออุ่มลูกขึ้นก็ควรพูดไปด้วย หัดให้ใช้คำนั้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ผลสุดท้ายเด็กจะโยงความเข้าใจจากเสียงไปยังบุคคลและเข้าใจในความหมายได้เด็กควรได้รับการฝึกจนกระทั่งมีคำตอบที่คงที่มีความหมายอยากพูดซ้ำๆ เมื่อพ่อแม่มาพูดหยอกเล่นด้วย ขณะที่เล่น

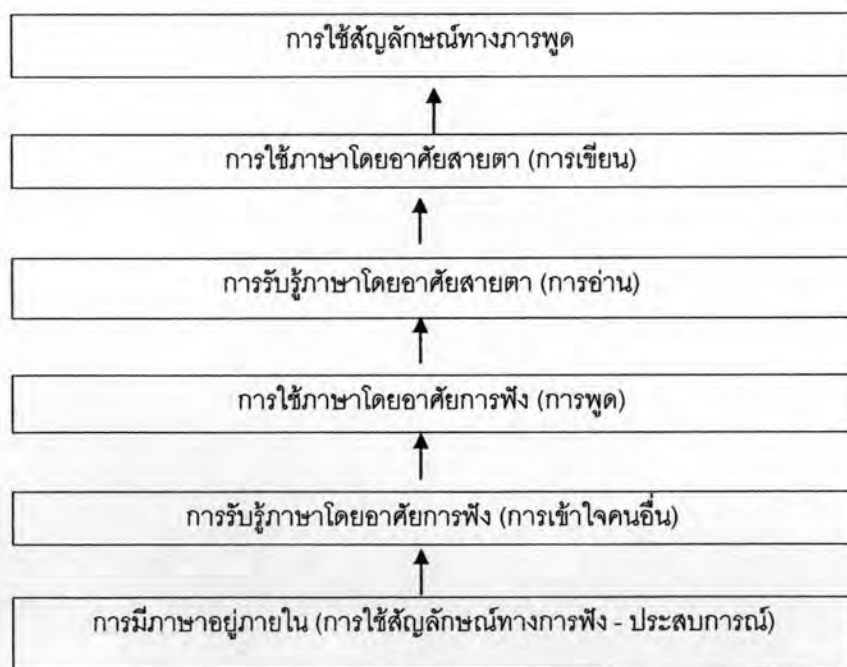
เสียง พ่อแม่ควรใช้ระยะเงียบมาช่วยฝึกด้วย เช่น ช่วงว่างระหว่าง การทำเสียงอ้อแอ้ เด็กจะหยุดเงียบแม่อาจเฝ้าความสนใจเด็กใหม่โดยเฝ้าให้พูด "แม่ๆ" ถ้าเด็กตอบสนองด้วยการเลียนแบบก็ควรให้ฝึกต่อไป ขั้นถัดไป คือ การหัดพูดเป็นคำ ในการฝึกทั้งสองขั้นนี้ พ่อแม่จำเป็นต้องเลือกเวลาที่เหมาะสมแล้วจะพบว่าเด็กใช้คำได้เหมาะสมจะกับเหตุการณ์ หรือท่าทาง อาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าการหัดพูดครั้งแรกของเด็กได้มาโดยวิธีการของความสม่ำเสมอ ปกติเด็กคุ้นกับเสียง และท่าทางก่อนแล้ว เช่น "สวัสดี" "ไม่" หรือ "แม่" เด็กรู้จักคำมาก่อนแล้วเพียงแต่คอยความสม่ำเสมอ หรือ ความคงที่ของความหมายจากผู้ใหญ่

ทฤษฎีเสริมกำลัง (Reinforcement Theory) ทฤษฎีนี้อาศัยจากหลังทฤษฎีของการเรียนรู้ ซึ่งถือว่าพฤติกรรมทั้งหลายถูกสร้างขึ้นโดยอาศัยการวางเงื่อนไข Rheingold พบว่าเด็กจะพูดมากขึ้นเมื่อให้รางวัลหรือเสริมกำลัง Weissberg Todd ก็แสดงให้เห็นว่าการให้รางวัลทางสังคมทำให้เด็กอายุ 3 เดือน เปล่งเสียงมากขึ้น แต่พบว่าเฉพาะเสียงที่บ่งบอกความปิติยินดีไม่อาจทำให้เพิ่มการตอบสนองได้ Winitz ได้อธิบายถึงการที่เด็กเกิดการรับรู้ในระยะการเล่นเสียงตอนต้นๆ ว่าเป็นการกระทำตามธรรมชาติของมนุษย์ ในการที่จะมีจุดหมายปลายทาง ตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กหิวก็เคลื่อนไหวปาก ซึ่งมีจุดหมายปลายทางที่การดูดและการกินอาหาร ต่อมาเมื่อโตขึ้นก็อาจใช้วิธีทำเสียงอ้อแอ้ โดยหวังว่าแม่จะเข้ามาหาและเล่นเสียงคุยตามไปด้วย ผู้ที่สังเกตเด็กอย่างใกล้ชิดจะพอมองได้ว่า เมื่อโตเด็กร้องเพราะหิว แต่ก็ยากที่จะแยกแยะให้ตายตัวลงไปว่า เด็กหวังจะได้อาหารหรือหวังจะได้อะไรจากผู้ใหญ่ Winitz ได้อธิบายขั้นที่สองของพัฒนาการทางภาษาในด้านการให้รางวัลทางอ้อมว่า มีบทบาทต่อพฤติกรรมของเด็ก กล่าวคือ เมื่อแม่ทำเสียงนำให้ลูกพร้อมกับการเอาอาหารมาให้ โดยเกือบจะพร้อมกันนั่นเอง เด็กจะหันศีรษะไปรับอาหาร และในขณะที่แม่เปล่งเสียงนั้นเด็กอาจทำกริยาอย่างอื่นด้วย เช่น หันมามอง ยิ้ม จนบางครั้งแม้เมื่อไม่มีอาหารหากได้ยินเสียงแม่ ลูกก็จะมีพฤติกรรมเหมือนเดิม คือ หันศีรษะมาและยิ้มด้วย การที่เสียงพูดของเด็กคล้ายคลึงกับเสียงแม่มากนั้น เขาอธิบายว่าเป็นเพราะการได้รับการเสริมกำลังจากเสียงของแม่แล้วเปลี่ยนมาเป็นเสียงของเด็กเอง การเปล่งเสียงของแม่นั้นมักเกิดขึ้นก่อนและต่อเนื่องกับการเลี้ยงดูทารก ฉะนั้นเด็กจึงเลียนวิธีการออกเสียงด้วยวิธีนี้ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเสียงแม่ปรากฏควบคู่กับการให้อาหาร ซึ่งจัดเป็นการเสริมกำลังโดยตรงอยู่แล้ว ก็เท่ากับช่วยให้เด็กพูดมากขึ้น ดังนั้นเด็กที่มีเสียงพูดเหมือนพ่อแม่มากก็คือ เด็กที่ได้รับการเสริมกำลังมากกว่าเด็กคนอื่นนั่นเอง ยิ่งพ่อแม่ตอบสนองอย่างเต็มอกเต็มใจและร่าเริง เมื่อเด็กพูด "แม่-แม่" มากกว่าเมื่อพูดคำที่ไร้ความหมายแล้วพยางค์นั้นก็ยิ่งปรากฏบ่อยในการพูดของเด็ก เมื่ออายุราวๆ 1 ปี การเปล่งเสียงพยางค์ก็คล้ายคลึงกับพยางค์ที่มีความหมาย เช่น มม มม และสังเกตเห็นว่าแม่กระวีกระวาดเอาน้ำหรือนมที่เด็กต้องการมาให้ ก็จะทำให้พยางค์นั้นปรากฏบ่อยยิ่งขึ้น วิธีการแบบนี้เองที่เป็นการหัดพูด ซึ่งจะช่วยให้เด็กพัฒนาการทางภาษาได้คล้ายคลึงกับการพูดของผู้ใหญ่

ทฤษฎีการรับรู้ (Motor Theory of Perception) ในบางครั้ง เด็กจะพูดคำที่ไม่เคยพูดหรือไม่เคยถูกสอนให้พูดมาก่อนเลย แม้แต่ในระยะเล่นเสียงก็ได้เปล่งเสียงที่คล้ายคลึงกับคำนั้น จึงสงสัยว่าเด็กเรียนรู้ได้อย่างไร ทฤษฎีนี้ให้คำตอบในแง่หนึ่ง คือ Liberman ตั้งสมมุติฐานไว้ว่าการรับรู้ทางการฟังขึ้นอยู่กับการเปล่งเสียง จึงเห็นได้ว่าเด็กมักจ้องหน้าเวลาเราพูดด้วยตนเองเดียวกับเด็กหูตึง การทำเช่นนี้อาจเป็นเพราะเด็กฟัง พูดซ้ำด้วยตนเองหรือหัดเปล่งเสียงโดยอาศัยการอ่านริมฝีปากแล้วจึงเรียนรู้คำ

ศรียา - ประภัสสร นิยมธรรม (2541) ยังได้กล่าวถึงพัฒนาการทางภาษาของเด็กไว้ว่าก้าวแรกของการเรียนรู้ของคนอาศัยการฟังหรือการได้ยิน ชั้นแรกเด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีความหมายต่อเขา การเรียนรู้ของเด็กเริ่มจากการมีความคิดทางภาษาอยู่ภายในแล้วจึงพัฒนาเป็นการคิดคำจากการเล่นเสียง เด็กก็จะจัดจำพวกเสียงที่มีความหมายได้ เด็กจึงมีภาษาของตัวเองภายในหลังจากนั้นเด็กจะเริ่มเชื่อมโยงความสัมพันธ์ความหมายของคำเลียนแบบบุคคลใกล้ชิด เด็กอาศัยการฟังหรือการรับรู้ทางภาษาจนสามารถเข้าใจคำพูดแล้ว เด็กจะเริ่มเป็นผู้แสดงออกทางภาษาด้วยการพูด ดังแผนภูมิแสดงลำดับของพัฒนาการทางภาษาของมนุษย์ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 ลำดับของพัฒนาการทางภาษาของมนุษย์

นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีพัฒนาการทางภาษาอื่น ๆ อีก เช่น

กลุ่มทฤษฎีทางพฤติกรรม นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มองว่าภาษานั้นเป็นพฤติกรรมในลักษณะหนึ่ง คือ เด็กจะเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพของสิ่งเร้าที่อยู่รอบๆตัวของเขากับการตอบสนอง โดยนักพฤติกรรมศาสตร์มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนภาษาของเด็กดังนี้

- 1) เด็กเกิดมาโดยมีศักยภาพในการเรียนรู้ภาษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางพันธุกรรมโดยปราศจากความสามารถพิเศษทางด้าน การเรียนทางใดทางหนึ่ง
- 2) การเรียนรู้ซึ่งทั่วไปรวมทั้งการเรียนรู้ภาษาเกิดขึ้นโดยสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ปรับพฤติกรรม
- 3) พฤติกรรมทั่วไปและพฤติกรรมทางภาษาถูกปรับและเสริมแรงจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นจากสิ่งเร้า

กลุ่มทฤษฎีก่อกำเนิด เป็นนักทฤษฎีที่เชื่อเกี่ยวกับกฎธรรมชาติ หรือกฎเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นมาแต่กำเนิดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาของเด็กแตกต่างจากกลุ่มนักพฤติกรรม 2 ประการ คือ

- 1) การให้ความสำคัญกับองค์ประกอบภายในบุคคลเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษา
 - 2) การแปลความบทบาทขององค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ภาษา
- Chomsky and Mc Neill เป็นผู้ที่มีความเชื่ออย่างแรงกล้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาของเด็กว่าเด็กทุกคนเกิดมาโดยมีการเรียนรู้การใช้ภาษาของตนทั้งด้านความหมาย ประโยค และเสียง โครงสร้างทางภาษาศาสตร์อยู่ในตัว

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ภาษา และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางภาษาและการพูดของเด็กอนุบาลนั้น สรุปได้ว่า ความสามารถทางการพูดของเด็กอนุบาลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องพร้อมกับพัฒนาการทางด้านอื่น ๆ มีความแตกต่างกันไปในแต่ละคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในตัวเด็กเองและจากปัจจัยภายนอกที่แวดล้อมตัวเด็ก

1.3 ทักษะทางภาษาของเด็กอนุบาล

Rachel Keidar (1980 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) ได้อธิบายทักษะความสามารถทางภาษาทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง - พูด - อ่าน - เขียน ไว้ดังนี้

การฟังและการพูดของเด็ก เมื่อเด็กมีโอกาสได้ยินเสียงแม่พูด แม้ว่ายังพูดไม่ได้ แต่จะเกิดการเรียนรู้ภาษาพูด เพราะการสอนเด็กให้พูดนั้น เด็กจำเป็นต้องได้ยินได้ฟังภาษาพูดก่อน ยิ่งได้ฟังมากจะเข้าใจชัดเจน ยิ่งเรียนรู้คำศัพท์ต่าง ๆ มาก การเรียนรู้วิธีพูดเป็นประโยคยาว ๆ ทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านภาษาอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ในเด็กวัย 2-3 ขวบ การพูดของแม่จะช่วยให้ลูกมีพัฒนาการทางภาษาที่ดีได้ การสนทนาการซักถามเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาการเรียนรู้ในด้านการเข้าใจความหมายของภาษา จากเรื่องง่ายไปจนถึงเรื่องที่ยากขึ้น สลับซับซ้อนขึ้น เห็นบทบาทของภาษาในการสื่อความคิดหรือแม้แต่จินตนาการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนได้เป็นอย่างดี

การอ่านและการเขียน เราใช้ชีวิตอยู่ในท่ามกลางภาษา ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด ผู้ใหญ่จำเป็นต้องสื่อความหมายกันด้วยภาษาเขียน การอ่านหนังสือให้เด็กฟังทุกวัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการให้โอกาสเด็กเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาษาเขียน ขณะที่อ่านควรชี้นิ้วตามหนังสือประกอบไปด้วย ทำให้เด็กเรียนรู้กฎเกณฑ์ทุกขั้นตอน สิ่งสำคัญคือให้เรียนรู้ที่จะเข้าใจประเด็นในเรื่องที่อ่านว่าสิ่งประกอบขึ้นทั้งหมดคือองค์รวมที่เป็นเนื้อหาที่น่าเสนอ ระบบการคิดด้วยไวยากรณ์ของภาษา ดังนั้นทุกครั้งในระหว่างการอ่าน ควรสนทนากับเด็กเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางภาษาอย่างง่าย ๆ เนื้อหาที่อ่านควรสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และพยายามเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของเด็กตลอดเวลา เพื่อให้เห็นประโยชน์และความเกี่ยวพันของภาษาเขียนกับชีวิตจริง

วรารภรณ์ รักวิจัย (2533) ได้กล่าวถึงทักษะทางภาษาของเด็กอนุบาลทั้ง การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ไว้ดังนี้

การฟัง เป็นการฝึกเสียงธรรมชาติ จังหวัดดนตรี เพื่อเตรียมให้พร้อมในการฟังเรื่องราวต่างๆ และสามารถถ่ายทอดได้เป็นประโยคที่เหมาะสม รวมถึงมีมารยาทในการฟังและสมาธิในการฟัง

การพูด เป็นการฝึกให้เด็กมีทักษะในการพูดสื่อความหมายให้เข้าใจ และสามารถพูดเพื่อถ่ายทอด ความเข้าใจได้ รวมทั้งการใช้ภาษาและถ้อยคำที่สุภาพ มีมารยาทในการพูด ไม่พูดสอดแทรกในขณะที่ผู้อื่นกำลังพูดตลอดจนการพูดที่ใช้ น้ำเสียงธรรมชาติสามารถบอกชื่ออธิบาย และแยกแยะความแตกต่างของสิ่งของที่อยู่รอบตัว โดยสามารถตอบคำถาม เล่าข่าว การสนทนา และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแนะนำ ทักทาย สัมภาษณ์ อภิปราย เล่านิทานได้ เป็นต้น

การอ่าน เป็นการฝึกให้เด็กพร้อมในการอ่าน การกวาดสายตารจากซ้ายไปขวา การอ่านตัวหนังสือ คำ (อ่านจากภาพ) อ่านเรื่องราวจากภาพได้

การเขียน เป็นการฝึกทักษะการใช้มือให้เด็กมีความพร้อมในการเขียนสามารถบังคับปากลายเนื้อได้ตามต้องการ

นรรษา นิลวิเชียร (2535) ได้กล่าวถึงการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กอนุบาลทั้ง การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ไว้ดังนี้

การฟัง เด็กควรได้พัฒนาทักษะการฟัง ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อมของตน ชนิดของการฟัง ได้แก่ ฟังอย่างไม่ตั้งใจ ฟังอย่างซาบซึ้ง ฟังอย่างตั้งใจเพื่อหาความรู้และการฟังแล้วคิดวิเคราะห์

การพูด เด็กควรได้รับการพัฒนาความสามารถในการพูดอย่างชัดเจน เพื่อให้บุคคลอื่นๆ ในบ้าน ในโรงเรียน ในชุมชนหรือในสถานที่ต่างๆ ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ด้วยเข้าใจถึงสิ่งที่เด็กต้องการสื่อสาร เด็กควรได้เรียนรู้ชนิดของการพูดตามความเหมาะสมของสถานการณ์ต่าง ๆ

การอ่าน เด็กควรมีประสบการณ์และพัฒนาความสามารถในการอ่านสิ่งพิมพ์ที่มีความยากขึ้นตามลำดับ การอ่านสิ่งพิมพ์หลาย ๆ ชนิดเพื่อค้นหาความรู้ เพื่อทำตามคำแนะนำและเพื่อความบันเทิง

การเขียน เด็กควรจะพัฒนาความสามารถในการเขียนจากขั้นง่าย ๆ ไปสู่ขั้นที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นทั้งนี้เพื่อแสดงออกถึงความประทับใจของตน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้หรือเพื่อเสนอสิ่งบันเทิงเด็กต้องการประสบการณ์การทำเครื่องหมาย และการทดลองเขียนคำ เขียนประโยค เพื่อจะให้เกิดการค้นพบว่าเครื่องหมายเหล่านั้นมีความหมาย

สรุปได้ว่า ทักษะทางภาษาของเด็กอนุบาลนั้น มีความสำคัญเท่าๆ กันทุกด้าน การฝึกและส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษา การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนจึงต้องทำไปเป็นลำดับและมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปตามวัย และวุฒิภาวะของเด็ก ซึ่งในบางครั้ง อาจจะมีการเน้นทักษะใดเป็นพิเศษ เช่น การเน้นทักษะการฟัง หรือทักษะการพูด ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในช่วงวัยนั้นด้วย

1.4 หลักการสอนภาษา

สุชาติ วิทยุฒิ (2529) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยมิได้มุ่งเพียงการอ่านออกเขียนได้แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของทักษะความเข้าใจภาษา คือ การฟังและการอ่าน ทักษะการใช้ภาษาคือการพูดและการเขียน จนสามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อความคิด ความเข้าใจ การหาเหตุผล แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ จึงควรยึดแนวการสอนดังนี้

1) การสอนภาษาไทยให้สอดคล้องกับการใช้ภาษาในชีวิตนำภาษาที่ผู้เรียนพบเห็นและใช้อยู่ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ที่บ้านที่โรงเรียน ตลาด ชุมชน ภาษาจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น มาเป็นสื่อในการเรียนรู้เพื่อที่ผู้เรียนจะนำความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลสำเร็จในชีวิต

2) สอนทักษะทั้งสี่ ให้สัมพันธ์กันทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน ซึ่งเป็นกระบวนการ การใช้ภาษาที่ถูกต้อง แต่อาจจะแยกย่อยออกฝึกฝนแต่ละทักษะในกรณีการสอนซ่อมเสริมได้

3) ฝึกฝนให้เรียนรู้ด้วยความเข้าใจมากกว่าการท่องจำ เน้นการฝึกฝนจนเกิดความคิดรวบยอดสามารถสรุปหลักเกณฑ์ได้ด้วยตนเอง

4) ฝึกฝนให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้และเรียนด้วยตนเองให้มากโดยมีครูคอยแนะนำ ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังนิสัยใคร่รู้ ใคร่เรียน และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

5) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สนุกสนาน น่าสนใจเพื่อให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการฝึกฝนบ่อยๆ และซ้ำๆ ทั้งยังเป็นการปลูกฝังความรักในการเรียนภาษาไทยอีกด้วย

6) ฝึกให้เป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต การใช้ภาษาที่พบเห็นในที่ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความคิดและมีประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น

7) ในการฝึกทักษะ ถ้าครูพบข้อบกพร่องควรหาสาเหตุและแก้ไขให้ถูกต้องและทันเวลา การสอนซ่อมเสริมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ยังอ่อนในทางทักษะ

8) เลือกใช้วิธีที่เหมาะสมหลาย ๆ วิธีตลอดจนการใช้สื่อการเรียนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อมิให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย

สนิท สัตโยภาส (2532) กล่าวถึงหลักการสอนภาษาไทยแก่เด็ก ไว้ดังนี้

1) สอนภาษาไทยให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ จะใช้ทักษะทางภาษาคราวละไม่น้อยกว่าสองทักษะ เพราะฉะนั้นการสอนภาษาควรสอนให้สัมพันธ์ทักษะไปในการสอนแต่ละครั้งด้วย

2) ควรสอดแทรกทักษะภาษาขณะที่มีการเรียนการสอนเพราะเราถือว่าภาษาไทยเป็นปัจจัยของการเรียนทุกวิชา ถ้าพบข้อบกพร่องเกี่ยวกับทักษะทางภาษาไทยในขณะเรียนวิชาใด ควรแก้ไขทันที

3) สอนภาษาไทยให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น

4) สอนภาษาไทยเมื่อผู้เรียนมีความพร้อม

5) เรื่องที่นำมาสอนควรมีความหมายต่อผู้เรียน

6) ภาษาไทยเป็นวิชาทักษะ เพราะฉะนั้นควรฝึกบ่อยๆ การเรียนจึงจะได้ผลดี

7) การสอนภาษาไทยโดยใช้สื่อการสอนเพื่อให้เด็กเกิดความสนใจและมีความเข้าใจในบทเรียนยิ่งขึ้น

8) สอนภาษาไทยโดยใช้กิจกรรมการสอนโดยเฉพาะเด็กเล็กๆ เพื่อช่วยให้เด็กเรียนด้วยความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ครูควรเปลี่ยนวิธีการสอนและกิจกรรมอยู่เสมอ

9) สอนภาษาไทยโดยฝึกให้ผู้เรียน รู้จักใช้ความคิดเพราะความคิดเป็นสิ่งที่ติดตัวเด็กมาแต่กำเนิด ครูควรสอนให้เด็กคิดเป็น มีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ แม้แต่เด็กเล็ก ก็ควรสอนให้คิดได้โดยใช้คำถาม

10) สอนภาษาไทยควรมีการเสริมแรงและการจูงใจอยู่เสมอ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ การติ การชมเชย เป็นต้น

นอกจากนี้ สนิท สัตโยภาส (2532) ได้กล่าวถึงการสอนทักษะการพูดว่า เด็กจะเรียนวิชาใดก็ตาม ทั้งครูและเด็กย่อมใช้การพูดและการฟังเป็นสื่อหากเด็กทักษะในการพูด และฟังแล้วย่อมเป็นรากฐานสนับสนุนให้เกิดทักษะในการเขียนการอ่านตามมาอย่างแน่นอนเด็กย่อมใช้ภาษา

พูดในการติดต่อสื่อสาร เพราะฉะนั้น ทักษะการพูดจึงควรฝึกฝนให้เด็กสามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดประสงค์ในการสอนพูด

- 1) ให้กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็นมีความเชื่อมั่นในตัวเองที่จะพูดกับผู้อื่น
- 2) ให้สามารถใช้คำพูดได้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ สามารถถ่ายทอดความรู้สึกให้ตรงตามเรื่องราวหรือสิ่งที่ต้องการพูดได้
- 3) ให้สามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่วชัดเจนมีสำเนียงที่ถูกต้องตามภาษาไทย
- 4) ให้มีมารยาทในการพูด พูดอย่างชัดถ้อยชัดคำ วางท่าทางประกอบการพูดได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การพูด

การวัดผลการพูดที่นิยมทำ คือ การสังเกตเวลานักเรียนพูดในโอกาสต่างๆ นอกจากนั้นก็มีการตั้งคำถามให้ตอบ สัมภาษณ์ ให้เล่าเรื่อง ให้พูดตามหัวข้อที่กำหนดให้ โดยครูจะดูน้ำเสียงท่าทางการใช้ภาษา การลำดับเนื้อหา ความพอดีของเนื้อหากับเวลาเป็นต้น จากที่กล่าวมาทั้งหมด

นิตยา ประพฤติกิจ (2539) กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนรู้ทางภาษาในการวางแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กว่าควรต้องพิจารณาหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) ครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางภาษาของเด็กปฐมวัย
- 2) ภาษาประกอบด้วยทักษะ 4 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กันคือ การฟัง การพูด การเขียนและการอ่าน
- 3) เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหลากหลายจะมีพัฒนาการทางภาษาดีขึ้น
- 4) เด็กที่มีวัยต่างกันมีความสามารถในการใช้ภาษาต่างกัน
- 5) พ่อแม่สามารถสร้างเสริมประสบการณ์ด้านภาษาให้ลูกได้

บทบาทหน้าที่ของครู ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการทางภาษาของเด็ก ครูที่ต้องการให้เด็กใช้ภาษาได้ดีควรเป็นแบบอย่างที่ดี ถ้าอยากให้เด็กพูดครูต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ต้องสนใจและห่วงใยเด็ก ครูต้องวางแผนการจัดประสบการณ์อย่างดี เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาเหมือนการใช้ภาษาปกติในชีวิตประจำวันเพราะเด็กจะเรียนรู้ภาษาตลอดเวลาอยู่แล้วตามธรรมชาติ ครูปฐมวัยมีบทบาทในการกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก โดยการพัฒนาเด็กต้องเริ่มจากตัวครูก่อน ครูต้องเข้าใจพัฒนาการหรือวัยวุฒิ รวมถึงกระบวนการอบรมเลี้ยงดูให้ถูกต้อง มีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดไปในทางที่ดีขึ้น เพราะครูมีบทบาทสำคัญ มีอิทธิพลต่อความรู้สึกความคิดและการแสดงออกของเด็ก ครูสามารถทำให้เด็กเรียนรู้ภาษา เข้าใจความหมายเห็นโครงสร้างของภาษาอย่างองค์รวมก่อน เช่น การเรียนรู้จากนิทานทั้งเรื่อง เด็กๆ จะเรียนรู้ว่าใน

หนึ่งเรื่องนี้มีหลายหน้าที่ครูเปิดอ่าน แต่หน้าจะประกอบด้วยกลุ่มคำ ย่อหน้า ประโยค คำและ อักษร ซึ่งค่อยแยกย่อยลงไป เห็นวิธีการเรียงเรียงกันของประโยคในภาษาของเรา ที่ครูอ่านหรือพูด ให้ฟัง ซึ่งจะช่วยทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ภาษาได้อย่างราบรื่น โดยได้เสนอแนะวิธีการพื้นฐานเพื่อ ส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กไว้ดังนี้

- 1) รู้จักฟังเด็ก
- 2) ให้เด็กได้พูดคุยถึงเรื่องที่เขาได้พบเห็นหรือได้ฟังมา
- 3) รู้จักพูดคุยหรือสนทนากับเด็ก
- 4) รู้จักซักถามเพื่อให้เด็กได้ใช้ภาษากว้างขึ้น
- 5) ให้เด็กได้ฝึกฝนการฟัง
- 6) รับปรึกษาเมื่อเด็กมีปัญหา
- 7) ฝึกหาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการด้านภาษา

ราศี ทองสวัสดิ์ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงสิ่งที่จะนำมาฝึกสอนภาษาแก่เด็กปฐมวัย ซึ่งได้แก่ พื้นฐานทางภาษา 6 ด้าน ดังนี้ การฝึกความสนใจในการอ่าน ฝึกการจำ การฝึกให้ตอบความหมาย ของคำ ตลอดจนการฝึกการพูดประโยคต่าง ๆ การฝึกการรับรู้โดยการเห็น การฝึกกล้ามเนื้อให้ แข็งแรงและการฝึกประสาทสัมผัส

สรุปได้ว่า หลักการสอนภาษาสำหรับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางการพูดของเด็ก อนุบาลนั้น จำเป็นต้องให้เด็กได้มีประสบการณ์ทางภาษาในการฟังและการพูดอย่างถูกต้องและ เหมาะสมกับความสามารถตามวัย โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้รับฟังและถ่ายทอดภาษาผ่านกิจกรรม ที่มีความหมาย และเด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

1.5 ความหมายของการเล่านิทาน

ลัดดา นีละมณี (2527) ได้ให้ความหมายของการเล่านิทาน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่นำมาเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความ สนใจ ประสบการณ์และวิธีการที่ครูควรส่งเสริมให้เด็กเล็กๆ ใช้เพื่อเล่านิทานให้เพื่อนๆ ชมและฟัง บ้าง เนื่องด้วยเด็กมีจินตนาการและมโนภาพสูงมากอยู่แล้ว เด็กสามารถจะช่วยกันเล่านิทานโดย แต่งเรื่องนิทานใหม่แปลกๆ ขึ้นเอง ซึ่งการเล่านิทานโดยให้เด็กเป็นผู้เล่านั้น สามารถทำได้หลาย รูปแบบ คือ

- 1) การเล่านิทาน โดยเด็กเป็นผู้เล่าด้วยตนเอง
- 2) การเล่านิทานจากหนังสือภาพ
- 3) การเล่านิทานต่อจากเรื่องที่ไม่จบสมบูรณ์
- 4) การขยายเรื่องราวจากนิทานที่ได้ฟัง

พัชรี ไชยะสนิท (2535) ได้กล่าวว่าการเล่านิทานหมายถึงการเล่าเรื่องให้เด็กฟังและสนทนาได้ตอบ อภิปรายซักถาม แสดงข้อคิดเห็น และแสดงท่าทางประกอบเรื่องราว หรือประสบการณ์รอบตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเล่า

เนื่อน้อง สันนบุญ (2541) การเล่านิทานหมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราวของนิทานให้เด็กเข้าใจ ด้วยการเล่าโดยใช้น้ำเสียง ท่าทาง สีอวัสดู อุปกรณ์ ตลอดจนวิธีการประกอบการเล่า และยังคงครอบคลุมถึง การส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสเป็นผู้เล่าด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า การเล่านิทานหมายถึง วิธีการในการถ่ายทอดเรื่องราวของนิทานให้เด็กได้ฟังไม่ว่าจะเป็นโดยใช้น้ำเสียง ท่าทางประกอบเรื่องราว สีอวัสดู อุปกรณ์ ตลอดจน การส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสเป็นผู้เล่าด้วยตนเอง

1.6 หลักเกณฑ์ในการเลือกนิทานสำหรับเด็กอนุบาล

วิลโล เวียงวีระ (2526) ได้แบ่งระดับอายุของเด็กและเรื่องที่เด็กสนใจไว้ดังนี้คือ

อายุ 2 ขวบ ชอบฟังเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวเด็กเอง เกี่ยวกับชีวิตประจำ วันสั้น ๆ ง่าย ๆ เช่น เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง สัตว์ในบ้าน

อายุ 3-4 ขวบ ชอบฟังเรื่องราวที่ใกล้ตัว หรือเรื่องที่เป็นเรื่องในชีวิตจริง นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้ควรจะต้องอิงความจริงอยู่ด้วย

อายุ 4-5 ขวบ วัยนี้เป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น ต้องการที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นมาจากไหน ทำไมถึงเป็น เช่นนี้ สิ่งนี้มีความหมายเป็นอย่างไร วัยนี้เริ่มจะเข้าใจข้อแตกต่างระหว่างความจริงและเรื่องสมมุติ นิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ ควรเป็นเรื่องสั้น ๆ เข้าใจง่าย มีละครตัวเอกอยู่เพียงตัวเดียว และตัวละครรวมอีก 2-3 ตัว เรื่องที่ส่งเสริมจินตนาการ และอิงความจริงอยู่บ้าง

อายุ 5-6 ขวบ วัยนี้เริ่มสนใจโลกของความเป็นจริง และอดีตปัจจุบันได้รู้จักสิ่งแวดล้อมที่ห่างตัวมากขึ้น เริ่มเข้าใจว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างดังแต่ก่อน เนื้อเรื่องที่เล่าควรเป็นเรื่องที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาด้วยจะเป็นเรื่องจริง ในปัจจุบันนี้หรือเป็นเรื่องประเภทวีรบุรุษทั้งหลาย

นิทานที่ไม่ควรเลือกมาเล่าให้เด็กฟัง

- 1) เรื่องที่ดำเนินเรื่องยืดยาว วกวน หรือมีรายละเอียดปลีกย่อยมาก
- 2) เรื่องที่มีการเทศนาสั่งสอนมากเกินไป
- 3) เรื่องที่น่ากลัวสยดสยอง ฆ่ากันหรือเรื่องที่ทำร้ายกัน เรื่องที่กล่าวถึงความทารุณโหดร้ายที่เกิดขึ้นหรือก่อขึ้นกับสัตว์และเด็ก
- 4) เรื่องที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมที่จะเล่าในที่ชุมชน เพราะอาจทำให้เกิดความขยะแขยงหรือดูแล้วไม่สุภาพ เป็นต้น

นารี ศิริทรัพย์ (2529) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกเรื่องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นเรื่องง่ายๆ แต่มีความสมบูรณ์ในตัว เน้นเหตุการณ์อย่างน้อยให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องได้บ้าง อาจสอดแทรกเกร็ดความรู้ที่ชวนให้เด็กสงสัยว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป เพื่อให้เรื่องมีอรรถรส ตื่นเต้น ได้รับความสนใจแก่เด็ก
- 2) มีบทบาทสนทนาสั้น เพราะเด็กส่วนมากยังไม่สามารถฟังเรื่องที่เป็นความเรียงได้ดีพอ
- 3) มีการกล่าวสัมผัสและถ้อยคำ วลีที่เด็กจะจดจำ ได้ง่าย และรวดเร็วยิ่งขึ้นหรือนิทานที่เด็กสามารถจินตนาการตามได้
- 4) มีการใช้ภาษาที่สละสลวย ซึ่งได้เลือกแล้วว่ามีความเหมาะสมกับวัยของเด็กเป็นอย่างดี
- 5) ควรเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในครอบครัว และเรื่องราวที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันเป็นเรื่องที่เด็กสามารถจินตนาการตามได้ เรื่องที่เกิดขึ้นในครอบครัวของเด็กในชั้นนี้จะไม่เหมือนกันเนื่องจากความแตกต่างระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจ ครูจึงควรเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับเด็กส่วนใหญ่มากที่สุด

สมาใจ บุญอรุณีพิชญ์ (2539) กล่าวว่า การเลือกนิทานที่จะนำมาเล่าให้เด็กฟังนั้น ควรคำนึงถึงอายุและความสนใจของผู้ฟัง เด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 4-6 ปี จะสนใจตัวเองน้อยลง เริ่มสนใจภายนอกมากขึ้น มีอารมณ์ รักสนุก ชอบฟังนิทานประเภทต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องที่มีสัตว์พูดได้ นิทานสำหรับเด็กปฐมวัยฟังนั้นมีหลายประเภท เช่น นิทานที่เล่นคำ เล่นเสียงจังหวะคำ นิทานที่มีคำคล้องจอง มีคำซ้ำๆ กันที่น่าฟัง นิทานที่กระตุ้นจินตนาการ และตอบสนองให้เด็กได้แสดงท่าทาง นิทานที่รับรู้และเข้าใจความรู้สึกของเด็ก และให้ความเห็นอกเห็นใจ หนังสือที่นำมาเล่านั้นควรมีภาพประกอบที่ชัดเจน สีสดใสสวยงามและเสนอภาพที่ สะท้อนความคิดเด็กในทางที่ดีงาม ระยะเวลาในการเล่าในระยะแรกควรใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที

เกริก ยूनพันธ์ (2539) ได้กล่าวถึงการเลือกนิทานที่จะเล่าให้เด็กปฐมวัยฟังนั้นผู้เล่า นิทานจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์และความสามารถที่จะแยกแยะ เลือกนิทานให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของเด็ก เด็กวัยระหว่าง 4-6 ปี จะให้ความสนใจกับตัวเองน้อยลงหันมาสนใจ สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว มากขึ้น แต่ความสนใจของเด็กในวัยนี้ยังเป็นระยะสั้นเท่านั้น คำกลอนที่มีคำคล้องจอง เช่น เพลงกล่อมเด็ก คำทายประลองปัญญา นิทานที่เป็นคำประพันธ์สัมผัสคล้องจองเด็กๆ จะชอบมาก เช่น หนูมีกับหนูมา หนูมากับหนูมี หนูมีมี ตึกตาหมา หนูมามีตึกตาหมี เป็นต้น นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังชอบนิทานที่มีตัวเดินเรื่องหรือตัวเอกเป็นสัตว์พูดได้ เช่น หมาป่าได้พูดคุยกับหนูน้อยหมวกแดง เป็นต้น นิทานที่เหมาะสมและควรเล่าให้เด็กฟังนั้น ควรเป็นนิทานที่เปี่ยมด้วยคุณค่าทางเนื้อหาได้อรรถรส รูปแบบการใช้ถ้อยคำ สำนวน

ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมคุณภาพ ยกย่องสติปัญญาและจิตใจในทางที่ดี นิทานที่เล่าให้เด็กฟังนอกจากปัจจัยข้างต้นแล้วผู้เล่ามีส่วนอย่างมากในการนำเสนอให้นิทานเรื่องนั้นมีความสนุกสนานเหมาะสมกับวัยของเด็ก มีแง่มุม มีชั้นเชิง และเห็นรายละเอียดที่จะเล่าให้เด็กฟัง ไม่ว่าจะเป็นการเล่านิทานปากเปล่า นิทานวาดไปเล่าไป และลีลาการเล่านิทานจะต้องส่งผลให้ผู้ฟังหรือเด็ก ๆ เห็นภาพพจน์ และเกิดความสุขสนุกสนานประทับใจ

สรุปได้ว่าหลักในการเลือกนิทานที่จะนำมาเล่าให้เด็กฟังได้ว่า ควรเป็นนิทานที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก ครูผู้เล่าควรคำนึงเนื้อเรื่องว่าควรเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก และมีความหมายเหมาะสมกับเด็กมากน้อยเพียงไร เนื้อเรื่องเข้าใจ สนุกสนาน ไม่ยืดเยื้อ วกวน ไม่มีการเทศนาสั่งสอนมากเกินไป ใช้ภาษาที่ถูกต้องและเหมาะสมกับเด็ก

1.7 ขั้นตอนและวิธีการในการเล่านิทาน

ครุรักษ์ ภิมธภักษ์ (2540) กล่าวว่าในการเล่านิทาน สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ฟัง จุดเริ่มต้นอยู่ที่การเตรียมให้พร้อม มีการซ้อมที่ดีของผู้เล่า ผู้ที่เล่าจะต้องหาจุดสำคัญของเรื่องให้พบ และสรุปจบที่จับใจ ดังนี้

ประโยคแรกที่จะใช้ในการเริ่มเรื่อง ควรคัดสรรถ้อยคำที่ฟังดูแล้วน่าตื่นเต้น จูงใจให้ติดตามเรื่องต่อไป คอยสังเกตว่าผู้ฟังยังจับใจกับความสนใจกับบทบาทลีลาการเล่า และเรื่องราวที่เล่าอยู่หรือไม่ ถ้ารู้สึกที่กำลังสูญเสียความสนใจ ควรเปลี่ยนบรรยากาศด้วยการหยุดพักถามปัญหาอะไรเอ่ย ปัญหาเขาว์หรือปัญหาสนุกๆ

การจบเรื่องประโยคสุดท้าย ที่จะปิดเรื่องมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประโยคแรกที่เริ่มใช้เริ่มเรื่อง ผู้เล่าต้องคิดและเตรียมไว้ว่า จะปิดเรื่องด้วยประโยคใด จึงจะเป็นการสรุปจบที่จับใจผู้ฟัง โดยทั่วไปมักปิดการเล่า นิทานด้วยถ้อยคำที่กินใจ ให้ข้อคิด หรือทิ้งท้ายไว้ให้คิด

กิจกรรมภายหลังการเล่านิทานเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลย หลังจากทีเล่านิทานจบ ควรมีคำถามเกี่ยวกับนิทานที่นำมาเล่า ให้นักเรียนตอบ ซึ่งอาจเป็นคำถามที่เกี่ยวกับชื่อตัวละครที่สำคัญ เหตุการณ์ที่สำคัญและข้อคิดที่ได้ เป็นต้น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2541) กล่าวถึงการเล่านิทานมีขั้นตอนการดำเนินการเป็นลำดับ แต่ละขั้นตอนของการเล่าต้องมีการจัดเตรียมให้เหมาะสม จึงจะทำให้การเล่านิทานมีความหมายประทับใจผู้ฟัง แม้วนิทานจะเป็นสิ่งที่เด็กชอบ และพร้อมที่จะฟังอยู่เสมอก็ตาม นิทานทุกเรื่องกับการเล่าทุกครั้งไม่สามารถตั้งใจให้เด็กอยู่กับที่ได้ตั้งแต่ต้นจนจบ เว้นแต่กระบวนการเล่านั้นจะมีขั้นตอนการเตรียมการที่ นอกจากจะทำให้นิทานดำเนินไปสู่จุดประสงค์ ของผู้เล่าที่ต้องการแล้ว ต้องทำให้เด็กเพลิดเพลินกับการเล่านิทานด้วย ในการเตรียมการเพื่อการเล่านิทานที่ครูเป็นผู้เล่า ครูควรจัดเตรียมเนื้อหาบทก่อน ถ้าเป็นนิทานที่มาจากหนังสือนิทาน ครูควรต้องอ่านให้เข้าใจจำ

เนื้อเรื่องให้ได้ เมื่อนำไปเล่าประกอบภาพ ในหนังสือจะได้พูดความต่อเนื่องเป็นเรื่องราว มีหยุดพักถามตอบจะทำให้เข้าใจง่ายไม่ลืม

การเตรียมเด็กสำหรับฟังนิทาน ที่นั่งของเด็กควรต้องใกล้ชิดกัน ครูอาจนั่งสูงกว่าเด็กเล็กน้อย เพื่อให้สามารถแสดงภาพในหนังสือ หรือภาพอื่นๆบนตักในระดับสายตาเด็ก ขณะเล่าควรจัดเด็กเป็นกลุ่มเล็กๆ ถ้าเป็นกลุ่มใหญ่ให้นั่งล้อมวงครู แล้วครูเริ่มกิจกรรมเตรียมเด็กด้วยการให้เด็กร้องเพลง ดูภาพ หรือ กล่าวคำจูงใจ เพื่อให้เด็กมีอารมณ์พร้อมที่จะฟัง เมื่อพร้อมแล้วจึงเริ่มต้นด้วยการเล่านิทาน หากมีจุดประสงค์ของการฟังต้องบอกเด็กด้วย

การดำเนินเรื่อง อาจเป็นการนำเสนอด้วยภาษาพูดอย่างเดียว หรือใช้ภาษาท่าทาง หรือใช้สื่อประกอบต่างๆ ทั้งแถบบันทึกเสียงและภาพประกอบ ผู้เล่าต้องใช้ภาษาที่เด็กเข้าใจง่าย ถูกหลักไวยากรณ์ บทสนทนาอาจใช้ภาษาถิ่นหรือใช้คำคุ้นที่เด็กเคยชินจะช่วยให้การเล่านิทานมีประสิทธิภาพและมีความหมายตรงกับจุดประสงค์ของผู้เล่ามากขึ้น

การสรุปเรื่องขึ้นตอนสุดท้ายของการเล่านิทานทุกครั้ง ควรมีการสรุปเรื่องด้วยคำถามเกี่ยวกับประเด็นสาระสำคัญของเรื่อง ลักษณะของตัวแสดงในเรื่อง ความรู้และคำสั่งสอนที่ได้ จากเรื่องเพื่อให้เด็กได้คิดทบทวนและเก็บข้อความรู้จากนิทานเป็นการย้ำเตือน ทำให้เด็กจดจำเรื่องราวได้ดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้เสนอวิธีการเล่านิทานที่ครูควรทราบดังนี้คือ

1) เนื้อเรื่องต้องเหมาะสมกับวัย ใช้เรื่องที่มีความดีชนะความชั่วเสมอไป และผู้เล่าต้องจำเนื้อเรื่องได้ดีทุกตอน

2) เสียง ผู้เล่าจะต้องให้เด็กทั้งหมดได้ยินเสียงผู้เล่าอย่างชัดเจน ระดับเสียงและจังหวะพูดถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ใส่ความรู้สึกลงไปในน้ำเสียง ถ้าผู้เล่าสามารถทำเสียง สูง ต่ำ ทำเป็นเสียงเด็ก เสียงคนแก่ หรือทำเสียงตามลักษณะของตัวละครได้ เด็กจะยิ่งสนใจมากยิ่งขึ้น

3) ท่าทาง ถ้ามีภาพประกอบผู้เล่าไม่ต้องใช้ท่าทางมาก แต่เน้นที่ภาพ หากไม่มีภาพประกอบก็ ควรใช้ท่าทางประกอบบ้างตามโอกาส แต่อย่าใช้มากเกินไป ฟังระวังให้เป็นไปตามธรรมชาติ

4) จังหวะ จังหวะในการพูดเป็นสิ่งที่ จะช่วยให้ นิทาน น่าสนใจ

5) อารมณ์ ในขณะที่เล่าควรเล่าให้เด็กเห็นถึงความรู้สึก และอารมณ์ของผู้เล่า เช่น อารมณ์รื่นเริง ความรู้สึกตื่นเต้น หรืออารมณ์เศร้า ฯลฯ

6) ข้อตกลงก่อนฟังนิทานควรมีข้อตกลงกันว่าผู้ฟังจะต้องไม่ พูดแทรกในขณะที่ฟังนิทาน

7) เวลาในการเล่าเด็กอายุ 4-5 ขวบหรือ 5-6 ขวบ ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที
สรุปได้ว่า ขั้นตอนในการเล่านิทานแบบเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นก่อนการเล่านิทานหรือชั้นเตรียมเป็นการเกริ่นก่อนเข้ากิจกรรม ในชั้นการเล่านิทานซึ่งมีรูปแบบการเล่าที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามเนื้อหาและความสนใจของเด็ก ชั้นสุดท้าย คือ ชั้นหลังการฟังนิทานเป็นการสรุปเรื่องเนื้อหาสาระที่เด็กจะได้ผ่านกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนทนา การวาดภาพ หรือการเล่าเรื่องซ้ำ เป็นต้น

1.8 ขั้นตอนและวิธีการเล่านิทานวงกลม

อำไพ สุจริตกุลและคณะ (2530) การเล่านิทานรอบวง หรือการเล่าเรื่องรอบวงเป็นกิจกรรมที่แต่งหรือผูกเรื่องขึ้นตามความสนใจและความเหมาะสมกับวัยของผู้ที่ทำกิจกรรมและยังสามารถเชื่อมโยงกับเนื้อหาสาระที่จะให้เด็กเรียนรู้ได้ด้วย โดยที่แต่ละคนต้องตั้งใจฟังผู้อื่นเล่าหรือเสนอตัวละคร พร้อมทั้งคำบรรยายประกอบ เพื่อที่ตนจะได้เล่าเรื่องต่อให้สืบเนื่องกันไป ผูกทักษะการฟัง การพูดและความคิดสร้างสรรค์การใช้ภาษาในการเล่าเรื่อง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 1) สมาชิกนั่งล้อมเป็นวง
- 2) ช่วยกันคิดหาคุณธรรมที่ควรปลูกฝังในจิตใจ 1 ข้อ
- 3) ใช้คุณธรรมนั้นเป็นหลักในการผูกเรื่อง ต้องเป็นเรื่องใหม่ที่ช่วยกันแต่งขึ้น
- 4) ตกलगกันก่อนว่าจะเล่าวนให้จบในรอบเดียวหรือสองรอบ ใครจะเป็นผู้เริ่มต้น
- 5) ช่วยกันแต่งเรื่องโดยเล่าเรียงทีละคน คนละ 1-3 ประโยค พยายามสอดแทรกคุณธรรมในทุกโอกาส
- 6) ทุกคนต้องจดจำเรื่องราวที่ผู้อื่นเล่า เพื่อรับช่วงความคิดและต่อเรื่องให้สอดคล้อง
- 7) การขึ้นต้นที่เชื่อมต่อสถานการณ์การเชื่อมโยงและสืบเนื่องความคิดของผู้อื่นได้ตลอดจนการลงท้ายที่กระทัดรัดเหมาะสม
- 8) เมื่อเล่าเรื่องจบแล้วควรอภิปราย เพื่อทบทวนหัวข้อธรรมะนั้น

1.8.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิด

นักคิด นักวิชาการ ได้ศึกษาวิจัยค้นพบทฤษฎี หลักการแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการคิด ไว้ดังนี้

Bloom (1962) ได้จำแนกการรู้ออกเป็น 5 ชั้น ได้แก่ การรู้ขั้นความรู้ การรู้ขั้นเข้าใจ การรู้ขั้นวิเคราะห์ การรู้ขั้นสังเคราะห์ และการรู้ขั้นประเมิน

Ausubel (1963) ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ที่มีความหมายจะเกิดขึ้นได้ หากการเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีมาก่อน ดังนั้น การให้กรอบความคิดแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระใดๆ จะช่วยเป็นสะพานหรือโครงสร้างที่ผู้เรียนสามารถนำเนื้อหาที่เรียนใหม่ไปเชื่อมโยงยึดเกาะได้ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมาย

Piaget (อ้างถึงใน วรรณทิพา รอดแรงคำ, 2540) ได้กล่าวถึงปัจจัยการพัฒนาทางด้านสติปัญญา และกระบวนการคิด ว่าการที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และจะต้องมีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยผ่านกระบวนการ ของความสมดุล ซึ่งกลไกของความสมดุล เป็นการปรับตัวของตนเอง ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม จนทำให้ระดับความคิดและปัญญาพัฒนาขึ้น จาก 2 องค์ประกอบ คือ

1) การซึมซับหรือดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและซึมซับหรือดูดซึมเอา ประสบการณ์ใหม่ เข้าสู่ประสบการณ์เดิมที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน โดยสมองจะปรับเอาประสบการณ์ใหม่เข้ากับความคิดความรู้ในโครงสร้างที่เกิดจาก การเรียนรู้เดิมที่มีอยู่

2) การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accomodation) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาจากกระบวนการซึมซับหรือดูดซึม คือ เมื่อได้ซึมซับหรือดูดซึมเอาประสบการณ์ใหม่เข้าไปในโครงสร้างเดิมแล้ว ก็จะทำให้การปรับประสบการณ์ใหม่ ให้เข้ากับโครงสร้างของความรู้เดิมที่มีอยู่ในสมองก่อนแล้วแต่ถ้าไม่เข้ากันได้ก็จะทำการสร้างโครงสร้างใหม่ขึ้นมาเพื่อรับประสบการณ์ใหม่นั้น

Guilford (1967) ได้อธิบายว่าความสามารถทางสมองของมนุษย์ในกระบวนการคิดว่าประกอบด้วยมิติ 3 มิติ ได้แก่

1) มิติด้านเนื้อหา หมายถึง วัตถุ/ข้อมูลที่ใช้เป็นสื่อก่อให้เกิดความคิดซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น อาจเป็นภาพ เสียง สัญลักษณ์ ภาษา พฤติกรรม

2) มิติด้านปฏิบัติการ หมายถึง ดึงกระบวนการต่างๆ ที่บุคคลใช้ในการคิด ได้แก่ การรับรู้และเข้าใจ การจำ การคิดแบบอเนกนัย การคิดแบบเอกนัย และการประเมินค่า

3) มิติด้านผลผลิต หมายถึง ผลของการคิด ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นหน่วยเป็นกลุ่มหรือพวกของสิ่งต่างๆ เป็นความสัมพันธ์ เป็นระบบ เป็นการแปลงรูป และการประยุกต์ความสามารถทางการคิดของบุคคล เป็นผลจากการผสมผสานมิติด้านเนื้อหาและด้านปฏิบัติการเข้าด้วยกัน

ปรัชญาคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) อธิบายว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้าง ความรู้จากการสัมพันธ์สิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมเกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญา Cognitive Structure กล่าวคือ การที่ผู้เรียน ไม่ได้รับเอา

ข้อมูล และเก็บข้อมูลความรู้นั้นมาเป็นของตนทันที แต่จะแปลความหมาย ของข้อมูลความรู้ เหล่านั้น โดย ประสบการณ์ของตน และเสริมขยาย และทดสอบการแปลความหมายของตนด้วย

ทิตานา แชมมณีและคณะ (2540) ได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงลักษณะการคิดระดับ พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในทุกๆระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาปฐมวัย และ ประถมศึกษา ได้แก่ การคิดคล่อง คือ ให้อะไรที่จะคิดและมีความคิดหลังไหลออกมาได้อย่าง รวดเร็ว การคิดหลากหลาย คือ คิดให้ได้ความคิดในหลายๆ รูปแบบ การคิดละเอียดลออ คือ การคิดเพื่อให้ได้ข้อมูลอันจะส่งผลให้ความคิดมีความรอบคอบขึ้นและ การคิดให้ชัดเจน คือ ให้ความ เข้าใจในสิ่งที่คิดสามารถอธิบายขยายความได้ด้วยคำพูดของตนเอง

นอกจากหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการคิดแล้วยังมีการพูดถึงลักษณะทักษะ การคิดพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กด้วย ซึ่งทักษะการคิดพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเด็กในการส่งเสริมการพูดนั้น มีดังนี้

1.1 ทักษะการสื่อความหมาย หมายถึงทักษะการรับสารที่แสดงถึงความคิด ของผู้อื่นเข้ามาเพื่อรับรู้ ตีความแล้ว/จดจำ และเมื่อต้องการที่จะระลึกเพื่อนำมาเรียบเรียงและ ถ่ายทอดความคิดของตนให้แก่ผู้อื่น โดยแปลงความคิดให้อยู่ในรูปของภาษาขอความหรือคำพูด เช่น ทักษะการฟัง ทักษะการพูด และทักษะการจำเป็นต้น

1.2 ทักษะการคิดทั่วไป หมายถึง ทักษะการคิดที่จำเป็นต้องใช้อยู่เสมอใน การดำรงชีวิตประจำวันซึ่งคนเราจำเป็นต้องใช้ในการเรียนรู้ เช่น ทักษะการสังเกต ทักษะการ เชื่อมโยง และทักษะการขยายความเป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และจำเป็นต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก การจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้กับเด็ก จึงต้องคำนึงถึง ความสามารถในการคิดของเด็กด้วย

1.8.2 เทคนิคในการเล่านิทานวงกลม

เทคนิคในการเล่านิทานวงกลม คือ กลวิธีที่ใช้เสริมกระบวนการ การจัด ประสบการณ์ทางภาษาโดยใช้เทคนิคการเล่านิทานวงกลมช่วยให้จัดประสบการณ์ทางภาษา โดยใช้เทคนิคการเล่านิทานวงกลมนี้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเทคนิคที่ใช้ในการเล่า นิทานวงกลม คือ การใช้คำถาม มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายและความสำคัญของการใช้ คำถามไว้ดังนี้

ระยับ ทฤษฎีคุณ (2530) กล่าวไว้ว่า คำถาม หมายถึง คำพูดหรือข้อความที่ผู้พูด มุ่งให้เกิดการตอบสนองจากผู้ที่ได้ยินวาจาหรือเห็นข้อความนั้น

วฤภา จิตรสิงห์ (2534) กล่าวว่า คำถาม หมายถึง กระบวนการใช้เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาและเชื่อมโยงประสบการณ์ในการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวว่า คำถาม หมายถึง การที่ทำให้ผู้เรียนได้คิด ได้แก้ปัญหาได้วิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนความสำคัญของการใช้คำถาม จันทรีดี ถนอมน้อย (2539) ได้กล่าวว่า คำถามมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งเพราะเมื่อใดที่เด็กได้ยินคำถามเด็กจะคิดหาคำตอบ คำถามจึงเป็นสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะกระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยแสดงออกมาในรูปของการฟัง การอ่าน การคิดการค้นคว้าและช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ จดจำ เนื้อหาต่าง ๆ ที่ผู้เรียนเรียนในขณะที่มีการเรียนการสอน นอกจากนี้การใช้คำถามยังจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและเข้าใจเนื้อเรื่องที่เรียนมากขึ้น

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้สนับสนุนความสำคัญของการใช้คำถามว่า ถ้าผู้ถามมีความสามารถในการถามคำถามที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้ดี ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีทักษะการคิด ดังนั้นการใช้คำถามนับว่าเป็นหัวใจของการเรียนการสอนไม่ว่าครูจะใช้วิธีการสอนแบบใดก็ตาม ก็ต้องมีการใช้คำถามปะปนอยู่เสมอไม่มากก็น้อย ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า คำถาม หมายถึง คำพูดหรือข้อความที่ผู้พูดต้องการกระตุ้นให้ผู้ฟังได้ยินแล้วนำไปคิดวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบของการพูด โดยผู้ฟังได้เรียนรู้ผ่านการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อคำถามกับเนื้อหาหรือประสบการณ์เดิมของผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังเข้าใจและจดจำเนื้อหาที่เรียนได้ และยังเป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้ฟังสนใจอย่างฟังอย่างต่อเนื่องด้วย

ดังนั้นการใช้คำถามถือเป็นสิ่งจำเป็นในการกระตุ้นและพัฒนาทักษะกระบวนการคิดของเด็ก จันทรีดี ถนอมคล้าย (2539) ได้กล่าวถึงการเลือกใช้คำถามที่ดี ควรคำนึงถึงหลักการดังนี้

- 1) เป็นคำถามตรงประเด็น ควรถามให้เฉพาะเจาะจง กระชับและชัดเจน
- 2) ใช้ภาษาที่เรียบง่าย ที่ผู้เรียนมีความคุ้นเคยและเข้าใจง่าย
- 3) คำถามแต่ละคำถามจะต้องเน้นที่สิ่งเดียว พยายามหลีกเลี่ยงการรวม 2

คำถามเป็นคำถามเดียว

- 4) คำถามแต่ละคำถามส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิดและลงมือปฏิบัติ
- 5) หลีกเลี่ยงคำถามที่นักเรียนเดาคำตอบได้ หรือคำถามที่ตอบว่า "จริง" หรือ "ไม่จริง" "ใช่" หรือ "ไม่ใช่"

นอกจากนั้น อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้กล่าวถึงข้อควรคำนึงถึงการถามคำถาม ดังนี้

1) เป็นคำถามที่ตรงประเด็น ควรถามให้เฉพาะเจาะจง กระชับและชัดเจน
 2) ใช้ภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความต้องการของผู้สอน
 3) ถ้าผู้เรียนตอบถูก ควรมีการเสริมกำลังใจ และถ้าตอบไม่ถูกควรเสริมแรงกระตุ้นให้พยายามต่อไป

4) ถ้าไม่มีคำตอบควรถามใหม่ ใช้คำถามที่ง่ายขึ้น หรืออธิบายขยายความทำให้ผู้เรียนได้แนวทางในการตอบ

5) ใช้คำถามให้สอดคล้องกับเนื้อหา วย สถิติปัญญาของผู้เรียน

6) ควรกระตุ้นผู้ที่ไม่สนใจตอบคำถาม ให้มีส่วนร่วมในการคิดตอบด้วย

7) ใช้คำถามให้กลมกลืนกันในขั้นตอนต่างๆของการสอน ใช้คำถามที่ถูกจังหวะและโอกาส

สรุปได้ว่า ลักษณะของคำถามที่นำมาใช้ควรเป็นคำถามที่ง่ายแก่การเข้าใจตามอายุและสติปัญญาของผู้ตอบคำถาม คำถามควรใช้ภาษาที่สื่อความหมายได้ง่าย อย่างชัดเจนตรงประเด็น มีลำดับเรื่องราวของคำถามตามความยาก-ง่ายตามลำดับ และคำถามนั้นควรส่งเสริมให้ผู้ตอบคำถามเกิดพัฒนาการทางสติปัญญาด้วย

1.9 คุณค่าและประโยชน์ของการเล่านิทานต่อเด็กอนุบาล

นอกจากนี้ เกริก ยूनพันธ์ (2539) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเล่านิทานดังนี้

- 1) เด็กๆ หรือผู้ฟังจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นหรือใกล้ชิดเป็นกันเองกับผู้เล่า
- 2) เด็กๆ หรือผู้ฟังจะเกิด ความรู้สึกร่วมในขณะฟัง ทำให้เขาเกิดความเพลิดเพลินผ่อนคลาย และสดชื่นแจ่มใส
- 3) เด็กๆ หรือผู้ฟังจะมีสมาธิหรือความตั้งใจที่มีระยะเวลาสั้นหรือยาวขึ้น โดยเฉพาะผู้เล่าที่มีความสามารถในการตรึงให้ผู้ฟังหรือเด็กๆ ใจจดจ่ออยู่กับเรื่องราวที่ผู้เล่าเล่าเรื่องที่มีขนาดยาว
- 4) เด็กๆ หรือผู้ฟังจะถูกกล่อมเกลียดด้วยนิทานที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้เด็กๆ และผู้ฟังเข้าใจในความดี และความงามยิ่งขึ้น
- 5) นิทานจะทำให้เด็กๆ หรือผู้ฟังมีความละเอียดอ่อนรู้จักการรับและการให้มองโลกในแง่ดี
- 6) นิทานจะทำให้เด็กหรือผู้ฟังสามารถใช้กระบวนการคิดในการพิจารณาแก้ปัญหาได้
- 7) นิทานสามารถสร้างความกล้าให้กับเด็ก ๆ หรือผู้ฟังโดยการแสดงออกผ่านกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพ

- 8) เด็กๆและผู้ฟังจะได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้
- 9) นิทานช่วยเสริมสร้างจินตนาการที่กว้างไกลไร้ขอบเขตให้กับเด็กหรือผู้ฟัง
- 10) นิทานสามารถช่วยเด็กๆและผู้ฟังได้รู้จักการใช้ภาษาที่ถูกต้อง

กุลยา ตันตติผลาชีวะ (2541) ได้กล่าวว่า การเล่านิทานให้เด็กฟังนั้น มีเป้าหมายสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1) ให้เด็กได้พัฒนาภาษาและความคิด การเล่านิทานจึงไม่ควรมาจากครูคนเดียว ครูควรให้เด็กเป็นผู้เล่านิทานเองด้วย เพราะการให้เด็กเล่านิทานเองจะช่วยให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึก ขยายความคิดของตนให้กระจ่าง และพัฒนาทางภาษา หากครูเล่าเองควรมีการถามตอบได้ที่ทำให้เด็กคิดระหว่างการเล่านิทานด้วย

2) สร้างนิสัยรักการอ่านหนังสือให้กับเด็ก เวลาเล่านิทานเป็นเวลาสร้าง สนใจในการอ่านและหนังสือให้กับเด็กมาก ครูควรเตรียมให้พร้อมโดยการอ่านนิทานเล่มที่จะเล่าให้เข้าใจ จำได้ เวลาอ่านให้เปิดหนังสือเสมอตาเด็ก ตาครูจับที่เด็กคอยสังเกต คอยตั้งคำถามเป็นช่วงๆ เพื่อช่วยให้เด็กทบทวนรายละเอียดและตื่นตัวที่จะฟังอยู่เสมอ เวลาเล่านิทานควรจัดเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 4 - 5 คน ถ้าไม่ได้ก็ให้เด็กนั่งเป็นวงเห็นหน้าครูชัดเจน และครูเห็นเด็กทุกคน ถ้าเด็กรู้สึกเพลิดเพลินกับนิทานจากหนังสือที่ครูเล่า เด็กจะชอบและสนใจที่จะอ่านหนังสือด้วยตนเอง สิ่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างนิสัยรักการอ่าน และความรักหนังสือที่ดี

3) สร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายให้กับเด็ก จุดประสงค์ของการเล่านิทาน คือ การสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก ทั้งทางด้าน สังคม อารมณ์ คุณธรรม หรือแม้แต่การพัฒนาสติปัญญาก็สามารถใช้นิทานเป็นสื่อของการเรียนรู้ได้ จุดสำคัญที่จะนำไปสู่จุดประสงค์ของการเรียนรู้นั้น นอกจากเนื้อหาของนิทานตรงประเด็นแล้วบรรยากาศในการเล่ามีความสำคัญมากผู้เล่าที่ดีต้องสนุกกับการเล่านิทาน และสามารถสื่อสารเรื่องราวให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นที่จะฟัง ในขณะที่เดียวกันต้องหยุดถามเป็นระยะๆ หรือให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่านิทานโดยเฉพาะประเด็นที่ต้องการให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ การเล่านิทานอาจเล่าซ้ำได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กได้ถ่ายโยงข้อมูลใหม่เปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุปที่ถูกต้อง ตามหลักเกณฑ์ทฤษฎีของ พิวาเจท์ ที่ว่าด้วยการคิดเพื่อการพัฒนาความรู้ใหม่

ภารดี ศรีประยูร (2542) ได้กล่าวถึงคุณค่าของนิทานต่อการเรียนการสอนดังนี้

- 1) ให้ความบันเทิงใจกับเด็กๆ ทำให้ผ่อนคลายอารมณ์ ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทำให้เด็กร่าเริงแจ่มใสสมวัย
- 2) นิทานใช้นำเข้าสู่บทเรียน

3) นิทานช่วยเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดี หรือการเข้าใจผิดบางประการของเด็กเกี่ยวกับ ความเชื่อ ความกลัว และสอนจริยธรรมแก่เด็ก

- 4) นิทานจะทำให้เด็กๆ หรือผู้ฟังสามารถใช้กระบวนการคิดพิจารณาแก้ปัญหาได้
- 5) ใช้นิทานเป็นเครื่องมือฝึกทักษะทางภาษาและกระบวนการคิด
- 6) ฝึกให้เด็กเป็นผู้รู้จักฟัง มีสมาธิ รู้จักสำรวจมอริยาบถของตนเอง
- 7) ใช้นิทานส่งเสริมการอ่าน
- 8) ใช้นิทานเพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเด็ก

สรุปได้ว่า การเล่านิทานมีคุณค่าในการพัฒนาการทางภาษา ความคิดและ จินตนาการอันเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ และประสบการณ์ต่างๆ เป็นวิธีการ ให้ความรู้ที่จะทำให้เด็กสนใจเรียนรู้ สามารถจดจำและกล้าแสดงออกด้วยเรื่องราวในนิทานที่ เป็นภาษาง่ายๆ ให้เด็กได้เข้าใจภาษาและรู้จักภาษามากขึ้นจากการฟังเป็นปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน สร้างสมาธิผ่อนคลายอารมณ์ สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้เล่าและผู้ฟัง ด้วยการสนทนา ได้ตอบการมีส่วนร่วมในการฟังนิทานของเด็กๆ ดังนั้นการเล่านิทานจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการจัดประสบการณ์ทางภาษาทั้งในชั้นอนุบาลและเด็กเล็ก

2. ความสามารถทางการพูดของเด็กอนุบาล

2.1 ความสำคัญของการพูด

ภาษา และการพูด เป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กอนุบาล ตามทฤษฎีและแนวคิดของ Gardner ในทฤษฎีพหุปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2540) ที่กล่าวถึงสติปัญญาทางด้านภาษา (Linguistic Intelligence) ว่าทักษะทาง ภาษานับเป็นส่วนหนึ่งของสติปัญญาโดยตลอด ดังนั้น ความสามารถทางภาษาด้านการพูด จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับเด็กอนุบาลที่จะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

นอกจากนี้แล้ว ได้มีนักการศึกษา กล่าวถึงความสำคัญของการพูดที่ส่งผลต่อ พัฒนาการทางภาษาของเด็ก ไว้ดังนี้

ฝ่ายวิชาการอนุบาลรักลูก (กรรณิการ์ สงฆ์เจริญ, 2534) กล่าวถึงความสำคัญของการ ฝึกทักษะการพูดไว้ดังนี้

- 1) เด็กได้ฝึกการพูดในลักษณะการถ่ายโยงความคิด จินตนาการ ความรู้สึก ออกมาเป็นคำพูด
- 2) เด็กได้รับประสบการณ์ในการใช้ภาษาอย่างถูกต้อง และเกิดการเรียนรู้ที่จะ เรียงร้อยคำให้เป็นประโยคที่มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น

3) เด็กได้รับการฝึกให้เกิดความกล้าแสดงออกในการคิดหรือสื่อสารให้ผู้อื่นฟัง สุภาวดี ศีวีวรรณะ (2542) ได้กล่าวว่า การพูดเป็นเครื่องมือสำคัญของการติดต่อสื่อสารที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต การฝึกพูดเป็นพื้นฐานที่จะช่วยฝึกทักษะด้านภาษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจุดประสงค์ของการฝึกพูดมีดังนี้

1) เพื่อให้เด็กพัฒนาการพูดได้คล่องเป็นธรรมชาติ ได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ
 2) พัฒนาความสามารถในการพูดได้ชัดเจน ได้ฝึกเสียงที่เป็นปัญหาสำหรับเด็ก เช่น เสียง "ส" นอกจากนี้ยังควรพูดด้วยน้ำเสียงที่น่าฟัง รื่นหู ไม่ดัง ไม่ค่อยเกินไป มีความมั่นใจในการพูด

3) พูดถูกต้องจนเป็นนิสัย เช่น เด็ก ๆ มักจะพูดประโยคปฏิเสธว่า "ผมเปล่าทำ" ต้องแก้เป็น "ผม ไม่ได้ทำครับ" หรือ "ไม่ได้ทำค่ะ"

4) เพื่อใช้ภาษาเป็นเครื่องมือติดต่อสังคมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นๆ การที่เด็กจะเป็นที่น่าคบหาสมาคมด้วยย่อมต้องมีภาษาที่สุภาพ ดังนั้นการให้การศึกษาเด็กวัยนี้ย่อมจะฝึกเด็กให้รู้จักใช้คำสุภาพทั้งหลาย เช่น คำว่า "ขอโทษ" "ขอบคุณ" "ขอใบ" โดยต้องเป็นแบบให้เด็ก และต้องให้เด็กใช้อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้จะต้องให้รู้จักกาลเทศะด้วย เสียงที่พูดในห้องเรียน ย่อมจะไม่ต้องดังเหมือนเสียงที่ใช้ในสนาม

5) เพื่อพัฒนาความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่นคือไม่เพียงแต่แสดงความคิดเห็นของตนเท่านั้น แต่ยังสามารถเข้าใจสิ่งที่คนอื่นพูด สามารถพูดสิ่งที่ผู้มีกล่าวไว้ได้

6) การฝึกเลียนเสียงคำพูดก่อนที่จะบรรยายเรื่องราวต่างๆ หากไม่ฝึกในเรื่องนี้ เด็กบางคนจะเล่าเรื่องไม่ตรงจุด เช่น เด็กอาสาจะเล่าเรื่อง "ไปเที่ยวทะเล" แทนที่จะพูดถึงการไปทะเล เด็กบางคนจะมัวพะวงแต่จุดไม่สำคัญ เช่น การแต่งตัว การซื้อของต่าง ๆ สำหรับการเดินทาง ครูอาจต้องช่วยเตือนเด็กให้พูดเข้ามาหาเรื่องอีกทีหนึ่ง

7) เรียนรู้เกี่ยวกับภาษา เช่น หลักของการออกเสียง เสียงวรรณยุกต์ การเว้นวรรค การเรียบเรียงคำให้เป็นประโยค และคำบางคำมีความหมายได้หลายอย่าง

สรุปได้ว่า ความสามารถทางการพูดมีความสำคัญสำหรับเด็กอนุบาลเป็นอย่างมาก เพราะการพูดเป็นสิ่งสำคัญที่เด็กจะต้องใช้ในการสื่อสาร สื่อความหมายกับพ่อ แม่ ครูและผู้ใกล้ชิดที่แวดล้อมตัวเด็กให้เข้าใจถึงความต้องการต่างๆ ทั้งนี้ต้องอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้ การทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการพูด และการเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกพูดซ้ำๆ อยู่เสมอ จึงจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจความหมายของคำศัพท์ใหม่ๆ มากขึ้น จนสามารถพูดได้ถูกต้อง ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ความสามารถทางการพูดของเด็กก่อนอนุบาล

ประจิตต์ อภินันท์รักต์ (2523) พัฒนาการความสามารถทางการพูดคือขบวนการพัฒนาเสียงพูด จากเสียงซึ่งไม่มีความหมาย ไม่ชัดเจน จนเป็นเสียงที่ชัดเจน และเป็นคำที่มีความหมาย

รจนา ทรรทรานนท์ (2537) ความสามารถทางการพูดเป็นการเรียนรู้การเข้าใจคำพูดผู้อื่น โดยเริ่มจากการเข้าใจคำศัพท์ประเภทต่างๆ เด็กจะสะสมความเข้าใจคำศัพท์อยู่ระยะหนึ่งก่อนที่จะใช้ศัพท์เหล่านั้นในการพูดสื่อภาษากับผู้อื่น

เบญจมาศ พระธานี (2538) พัฒนาการทางภาษา (Language Development) หรือพัฒนาการทางการพูด (Speech Development) เป็นความก้าวหน้าในการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น เพื่อรับรู้หรือแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และติดต่อซึ่งกันและกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ การพัฒนาด้านความเข้าใจภาษาและการพัฒนาด้านการแสดงออกทางภาษามีการสรุปพัฒนาการทางภาษาด้านการพูดของเด็กวัย 3-6 ปีไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 พัฒนาการทางภาษาด้านการพูดของเด็กวัย 3-6 ปี

อายุ	พัฒนาการทางภาษาด้านการพูด
3 - 4 ปี	<ol style="list-style-type: none"> 1. พูดคำศัพท์ต่างๆ ได้ประมาณ 900-1,500 คำ 2. ใช้คำสรรพนามที่เป็นพหูพจน์ สรรพแทนเพศ คำนามและคำกริยาได้ 3. พูดวลีหรือประโยคที่มีความยาวประมาณ 3 คำขึ้นไป 4. สนทนาได้นานประมาณ 5 นาที 5. มักใช้คำถามจำพวก อะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม
4 - 5 ปี	<ol style="list-style-type: none"> 1. พูดคำศัพท์ต่างๆ ได้ประมาณ 1,500 - 2,000 คำ 2. ใช้คำกริยา คำวิเศษณ์ คำลงท้าย และคำอุทานได้ 3. พูดวลีหรือประโยคที่มีความยาวประมาณ 4 คำขึ้นไป และเป็นประโยคที่เป็นเหตุ เป็นผล โดยใช้คำเชื่อมประโยค "เมื่อ" "ทำไม" ไวยากรณ์เกือบสมบูรณ์ 4. ตอบคำถามง่ายๆ ได้ 5. เล่าเรื่องเกี่ยวกับตัวเองและคนอื่นได้โดยผู้ใหญ่ต้องพูดแนะเล็กน้อย

ตารางที่ 1 พัฒนาการทางภาษาด้านการพูดของเด็กวัย 3-6 ปี (ต่อ)

อายุ	พัฒนาการทางภาษาด้านการพูด
5 – 6 ปี	<ol style="list-style-type: none"> 1. พูดคำศัพท์ต่างๆ ได้ประมาณ 2,500 - 2,800 คำ 2. ใช้คำสรรพนาม คำกริยา คำบุพบทและคำประเภทต่างๆ ได้ 3. พูดวลีหรือประโยคที่มีความยาวประมาณ 5-6 คำ และเป็นประโยคซับซ้อนขึ้น 4. พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ กับผู้อื่นได้อย่างสัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังพูด 5. พูดได้คล่องและชัดเจนทุกเสียง

Hurlock (1978 อ้างถึงใน นิรันดร์ รอดเยี่ยม, 2531) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของพัฒนาการความสามารถทางการพูด ไว้ดังนี้

1) ความเข้าใจภาษาที่ผู้อื่นพูด (Comprehension)

ความสามารถที่จะเข้าใจคำพูดของผู้อื่น ต้องอาศัยความรู้ศัพท์ต่าง ๆ เป็นพื้นฐาน ทำนองเดียวกับที่ผู้ใหญ่เรียนภาษาต่างประเทศ ก็ต้องรู้ศัพท์มากพอควร จึงจะจับความได้ และอาจเข้าใจภาษาก่อนจะพูดได้ เด็กก็เช่นกัน เด็กอาจเข้าใจท่าทางการพูด การกระทำ แต่อาจไม่เข้าใจคำประโยคที่พูดในการพัฒนาความเข้าใจนั้น เด็กอาจมีการตอบสนองต่อทั้งลีลาการพูด และสำเนียงที่เขาได้ยินในสภาพการณ์ต่าง ๆ เด็กจะเรียนรู้ความหมายของคำจาก สถานการณ์ จากท่าทาง เช่น การยิ้ม สุ่มเสียงที่พูด

2) การเรียนรู้คำศัพท์ (Vocabulary Learning) พิจารณาได้ 2 ด้าน คือ

2.1) คำศัพท์ทั่ว ๆ ไป ได้ลำดับขั้นของคำศัพท์ไว้ดังนี้

คำนาม เป็นคำแรกของเด็ก ซึ่งเกิดจากการเล่นเสียง

กริยา หลังจากที่เด็กได้เรียนรู้คำนามเพียงพอที่จะไปใช้เรียกชื่อคน และสิ่งของในสภาพแวดล้อมได้แล้ว เขาก็เริ่มที่จะเรียนรู้คำศัพท์โดยเฉพาะคำศัพท์ที่เป็นการแสดงท่าทาง เช่น ให้ เอาไป และถือไว้

คำคุณศัพท์ จะปรากฏให้เห็นได้ในราวขวบครึ่ง คำคุณศัพท์ง่าย ๆ ที่ใช้ในเริ่มแรก ได้แก่ "ดี" "เลว" "ชน" "ร้อน" และ "หนาว" ซึ่งจะใช้กับบุคคล อาหาร และของเล่น

กริยาวิเศษณ์ เด็กจะรู้จักใช้พร้อม ๆ กับคำคุณศัพท์ คำกริยาวิเศษณ์ที่ใช้ทั่ว ๆ ไป ก็มี "ที่นี่" และ "ที่โน่น" ในช่วงสองปีแรกเด็กเรียนรู้คำศัพท์ได้ช้า หลังจากนั้นในระยะก่อนเข้าเรียนจะเรียนรู้เร็วขึ้น และจะเรียนรู้อย่างรวดเร็วหลังจากเข้าโรงเรียนแล้ว ทั้งนี้เนื่องจาก

ได้รับการสอนโดยตรงจากครู และจากการได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ผลจากการศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยาหลายท่านพบว่า โดยเฉลี่ยเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 จะรู้จักคำประมาณ 20,000-24,000 คำ หรือ 5-6 % ของคำในพจนานุกรม ครั้นโตถึงชั้น ป.6 เด็กรู้จักคำศัพท์ประมาณ 50,000 คำ และ รวบรวม 80,000 คำ หรือ 22 % ของคำในพจนานุกรมฉบับมาตรฐานสำหรับเด็กที่เริ่มเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจำนวนคำศัพท์ที่เด็กเรียนรู้ ส่งผลถึงภาษาพูดของเด็ก

2.2) ศัพท์เฉพาะ Hurlock ได้แยกศัพท์เฉพาะออกเป็น 7 ลักษณะ คือ

ศัพท์เกี่ยวกับสี เด็กทั่วไปจะรู้จักชื่อสีขั้นต้นในราว 4 ขวบ และจะเรียนรู้ในสีอื่นๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจเรื่องสีและโอกาสที่จะเรียนรู้

ศัพท์เกี่ยวกับจำนวนมาตราวัดเซาว์ปีญญาของ Stanford Binet เด็ก 5 ขวบ สามารถที่จะนับสิ่งของได้ถึง 3 เด็ก 6 ขวบ จะเข้าใจคำว่า "สาม" "เก้า" "ห้า" "สิบ" และ "เจ็ด" ดีพอที่จะนับแบ่งลูกบาศก์ได้

ศัพท์เกี่ยวกับเวลา เด็กอายุ 6-7 ขวบ จะรู้ความหมายของเวลา ตอนเช้า ตอนบ่าย ตอนกลางวัน ตอนกลางคืน ฤดูร้อน และฤดูหนาว

ศัพท์เกี่ยวกับเงิน เด็กอายุ 4-5 ขวบ เริ่มที่จะรู้ค่าของเหรียญตามลักษณะขนาดและสีของเหรียญ

ศัพท์แสดง ช่วงระหว่าง 4-8 ขวบ เด็กส่วนมากโดยเฉพาะเด็กชาย ใช้ศัพท์แสดงแสดงออกทางอารมณ์และทำตามกลุ่มเพื่อน

ศัพท์คำสบถ สบาณ คำสบถส่วนมากเด็กชายจะเป็นผู้ใช้ เริ่มในวัยเข้าเรียน เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้ตนเองว่าโตแล้ว เพื่อทดแทนความรู้สึกที่เป็นปมด้อย และเพื่อดึงดูดความสนใจ

ศัพท์ลับเฉพาะเด็กหญิงเกือบทุกคนจะใช้ภาษาเฉพาะหลังจากอายุ 6 ขวบ เพื่อใช้สื่อสารกับเพื่อน

3) การสร้างประโยค (Forming Sentences)

เมื่อเด็กเริ่มพูดเป็นประโยค ก็มักทำโดยเอาคำมาต่อกัน ซึ่งเด็กจะเริ่มทำได้ก่อนอายุ 2 ขวบ ระยะแรก ๆ ก็มักใช้คำเดี่ยวก่อนอาจเป็นคำนามหรือกริยา มาประกอบกับท่าทาง เมื่อเด็กอายุ 2 ขวบ เด็กจะรวมคำมาต่อเป็นประโยคแต่ไม่สมบูรณ์ ประโยคมักประกอบด้วยคำนาม และคำกริยา บางครั้งอาจมีคำคุณศัพท์ หรือกริยาวิเศษณ์ด้วย เมื่ออายุ 4 ขวบ เด็กพูดเป็นประโยคได้เกือบสมบูรณ์ และรู้จักใช้คำเกือบทุกชนิด พออายุ 6 ขวบ เด็กรู้จักใช้ประโยคเกือบทุกแบบ ประโยคที่ใช้ตอนแรก ๆ มักเป็นประโยคง่าย ๆ แล้วค่อย ซับซ้อนขึ้นตามลำดับ

4) การออกเสียง (Pronunciation)

เด็กจะเลียนเสียงตามที่ตนได้ยิน ดังจะเห็นได้ว่า เด็กจะพูดภาษาได้ตาม ลักษณะภาษาที่ตนได้ยิน มาจากสิ่งแวดล้อม ในช่วงอายุ 12 – 18 เดือน เด็กส่วนมากมักพูดฟัง ไม่รู้เรื่อง นอกจากคนใกล้ชิดในช่วงอายุ 18 – 36 เดือน การออกเสียงดีขึ้นมาก การไม่เข้าใจสิ่งที่ เด็กพูดทำให้เข้าใจผิด ไม่รู้ว่าต้องการอะไรแน่ มักทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจได้ง่าย และทำให้ เด็กมีพฤติกรรมถอยหลัง คือใช้วิธีร้องไห้เหมือนเมื่อยังเล็กอีกครั้ง โดยปกติหลังวัย 3 ขวบ จะออก เสียงชัดขึ้น แต่ยังมีบางคนยังออกเสียงบางเสียงไม่ชัด เช่น “พ่อ – ป้อ” “ข้าง – ช้าง” “ชี้ – สี่” เป็นต้น แต่หลังจาก 5 – 6 ขวบไปแล้วอาการพูดแบบนี้จะค่อย ๆ หดไป เด็กจะพูดชัดเหมือน ผู้ใหญ่

ฝ่ายวิชาการอนุบาลรักลูก (กรรณิการ์ สงษ์เจริญ, 2534) กล่าวถึงพัฒนาการทางการพูดของเด็กก่อนวัย 2 ขวบว่าเป็นระยะก่อนที่จะเริ่มพูดเป็นคำพูด และหลังจาก 2 ขวบเป็นต้นมา คือระยะของการพูด ซึ่งระยะนี้โดยเฉพาะ 3 – 6 ขวบ ภาษาของเด็กจะพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โดยเด็กเริ่มเข้าใจหลักไวยากรณ์อย่างง่าย และสามารถที่จะสร้างประโยคที่ยากขึ้นได้อีกด้วย

เด็กอายุ 3 ขวบ จะเรียนรู้คำใหม่ ๆ ได้อีกประมาณ 1,000 คำ สามารถใช้ประโยค ที่ประกอบด้วยคำ 3 คำ เช่น หนูหิวข้าว น้องไม่สบาย ชอบตั้งคำถาม ทำไม และ ที่ไหน ใช้คำ

เด็กอายุ 4 ขวบ สามารถเล่าเรื่องจากภาพด้วยประโยคง่ายๆ ได้ ใช้คำเรียกบุคคล ที่เป็นญาติว่า พี่ น้อง ตา ยาย ย่า ปู่ ใช้สรรพนามแทนบุคคลหรือวัตถุอื่นว่า เธอ เขา มัน ใช้คำเชื่อม ประโยคถูกต้อง เช่น และ กับ แต่

อายุ 5 – 6 ขวบ จะสามารถเล่าเรื่องต่าง ๆ ได้ดี เล่าเรื่องซ้ำชั้นหรือต่อคำพูดสนุก ง่าย ๆ ได้ สามารถจัดลำดับ และเล่าเรื่องหรือนิทานจากภาพที่ต่อเนื่องกัน 5 ภาพ ซึ่งมักจะเป็น เรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก สามารถสนทนา แสดงความคิดเห็นได้ ตั้งคำถาม และตอบคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ได้ เข้าใจและใช้คำบุพบทและคำสันธานง่าย ๆ หนังสือวางอยู่ บนโต๊ะ หนูไปเที่ยวกับคุณพ่อ คุณแม่และน้อง เป็นต้น

สุภาวดี ศรีวรรณะ (2542) กล่าวว่า พัฒนาการทางการพูดมีกระบวนการในการพูด ของเด็กอนุบาล 3 ขั้นตอน คือ

1) การออกเสียงทำได้โดยการเลียนแบบ เด็กเลียนแบบเสียงคำและสำเนียงจาก บุคคลที่เด็กติดต่อเกี่ยวข้องด้วย เมื่อไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ที่สำเนียงพูดต่างออกไป เด็กจะ เปลี่ยนภาษาพูดไปตามสิ่งแวดล้อมใหม่นั้น เพราะกลไกการออกเสียงและนิสัยการพูดยังไม่ลง รูปแบบแน่นอน ด้วยเหตุนี้พ่อแม่ และนักการศึกษาบางคนจึงเห็นว่า วัยเด็กเล็กเป็นช่วงที่ดีที่สุดในการเรียนภาษาต่างประเทศ เด็กจะพูดได้เหมือนเจ้าของภาษา แต่ถ้ารอไปเรียนเมื่อเด็กอยู่ชั้น มัธยม เด็กจะพูดภาษาด้วยสำเนียงภาษาแม่ของตน

2) การสร้างคำ คือ การเชื่อมโยงกับความหมาย คำหลาย ๆ คำมีเสียงเหมือนกัน แต่ความหมายต่างกัน เช่น สาด ศาสน์ การสร้างคำจึงยากกว่าการออกเสียง ทั้งการเชื่อมโยงเสียงกับความหมายมีโอกาสผิดได้ง่าย ระยะเวลาเด็กจะเรียนรู้ความหมายของคำที่ต้องการใช้ก่อน ถ้าไม่พอก็ใช้ท่าทางช่วย เมื่อโตขึ้นก็หันไปใช้คำแสดงแทน เมื่อเด็กไปโรงเรียนเด็กจะทราบศัพท์ใหม่และความหมายใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะครูสอนได้โดยตรง และจากประสบการณ์ของเด็กเองจากการอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ หรือดูโทรทัศน์ นอกจากนี้เด็กอายุเท่ากันทราบจำนวนศัพท์ไม่เท่ากัน เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านสติปัญญา อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และแรงจูงใจ

3) การสร้างประโยค ระยะเวลาเด็กอายุ 12 – 18 เดือน พูดประโยคที่มีคำเพียงคำเดียว ใช้ท่าทางประกอบ เช่น “ขอ” และชี้ไปที่ตุ๊กตา หมายความว่า ขอตุ๊กตาให้หนู อายุ 2 ปี เด็กใช้ประโยคสั้น ๆ ได้แล้วอายุ 4 ปี เด็กจะพูดประโยคต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เด็กชอบใช้ประโยคคำถาม มากพอเด็กพูดได้ เด็กจะพูดไม่หยุดเหมือนกับตอนที่เด็กเดินได้ เด็กจะเดินไม่หยุดเช่นเดียวกัน พัฒนาการทั้งสองอย่างนี้ทำให้เด็กเกิดทักษะและความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ

Logan และ Logan (1974 อ้างถึงใน อารยา สุขวงศ์, 2533) ได้แบ่งพัฒนาการทางภาษาออกเป็น 7 ระยะ ดังนี้ คือ

- 1) ระยะปะปะ (Random Stage) อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 เดือน ในระยะนี้พบว่าเด็กมีการเปล่งเสียงอย่างไม่มี ความหมาย
- 2) ระยะแยกแยะ (Jargon Stage) อายุ 6 เดือน ถึง 1 ปี ในระยะนี้เด็กจะเริ่มแยกแยะ เสียงที่เขาได้ยินในสภาพแวดล้อมและแสดงอาการจดจำเสียงที่ได้ยินได้ เด็กจะรู้สึกพอใจ ถ้าหากเปล่งเสียงแล้วได้รับการตอบสนองทางบวก
- 3) ระยะเลียนแบบ (Imitation Stage) อายุ 1 ถึง 2 ปี เด็กวัยนี้สนใจและเริ่มเลียนแบบ เสียงของเด็กที่เปล่งจะเริ่มมีความหมายและแสดงกิริยาตอบสนองการได้ยินเสียงของผู้อื่น
- 4) ระยะขยาย (The Stage of Expansion) อายุ 2 ถึง 4 ปี เด็กวัยนี้จะเริ่มหัดพูดเป็นคำๆ ระยะแรกจะเป็นการพูดโดยเรียกชื่อค่านาม เรียกชื่อคนที่อยู่รอบข้าง สิ่งของต่างๆที่อยู่รอบตัว รวมทั้งคำคุณศัพท์ที่เด็กได้ยินผู้ใหญ่พูดกัน
- 5) ระยะโครงสร้าง (Structure Stage) อายุ 4 ถึง 5 ปี การรับรู้และการสังเกตของเด็กวัยนี้ดีขึ้นมาก ทำให้เด็กได้สังเกตการณ์ใช้ภาษาของบุคคลที่อยู่รอบข้าง และนำมาทดลองใช้ประสบการณ์ที่เด็กได้รับ เช่น การฟังนิทาน ดูรายการโทรทัศน์ เป็นต้น

6) ระยะตอบสนอง (Responding Stage) อายุ 5 ถึง 6 ปี พัฒนาการทางภาษาของเด็ก วัยนี้จะเริ่มสูงขึ้น เพราะเด็กจะเริ่มเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล เด็กได้พัฒนาคำศัพท์เพิ่มขึ้น รู้จักการใช้ประโยคอย่างเป็นระบบตามหลักไวยากรณ์ การใช้ภาษามีแบบแผนมากขึ้น

7) ระยะสร้างสรรค์ (Creative Stage) อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป เด็กจะพัฒนาความสามารถทางภาษาได้สูงขึ้น สามารถจดจำสัญลักษณ์ทางภาษาได้มากขึ้น สำหรับด้านการพูด สามารถใช้ถ้อยคำที่เป็นสำนวน หรือคำที่มีความหมายลึกซึ้งได้

สรุปได้ว่า พัฒนาการความสามารถทางการพูดของเด็กอนุบาลนั้นจะเริ่มเปล่งเสียงร้องที่ไม่มีความหมายก่อน จากนั้นจะค่อย ๆ พัฒนามาเป็นคำพูดคำเดี่ยวก่อนแล้วจึงพัฒนาต่อเป็นประโยคสั้น ๆ แต่ยังไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ไปจนถึงถูกหลักไวยากรณ์ของภาษานั้น ๆ และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน จนสามารถใช้ภาษาพูดในการสื่อความหมาย ความคิด ความต้องการ และความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นทราบได้เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ฉะนั้น พัฒนาการทางการพูดนั้นเริ่มตั้งแต่วัยทารก จนถึงช่วงเด็กตอนต้นหรือช่วงปฐมวัย เด็กจะมีพัฒนาการทางการพูดที่เข้าใจภาษาและใช้ภาษาได้อย่างอัตโนมัติเหมือนผู้ใหญ่ ซึ่งพัฒนาการทางภาษาที่น่าสนใจก็คือ ความยาวของประโยคตามโครงสร้างภาษาไทย ยิ่งเด็กโตขึ้น ก็จะสามารถพูดได้ประโยคยาวขึ้น ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความสามารถทางการใช้ภาษาของเด็กได้เป็นอย่างดี

2.2.1 ความสามารถทางการพูดด้านโครงสร้างประโยค

การศึกษาความสามารถทางการพูดด้านโครงสร้างประโยคในเด็กอนุบาลเป็นเรื่องการใช้ภาษาในการสื่อสารออกมาในรูปของประโยค โดยวัดจากการลำดับคำเข้าประโยคที่มีความหมายและถูกต้องตามลักษณะของภาษาไทย

ประโยคทุกชนิดจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประธานของประโยค เรียกว่าภาคประธาน ส่วนที่แสดงอาการหรือความเป็นไปของประธาน เรียกว่า ภาคแสดง ซึ่งมีรายละเอียด (กำชัย ทองหล่อ, 2533) ดังนี้

1) ภาคประธานในประโยค คือ คำหรือกลุ่มคำที่ทำหน้าที่เป็นผู้กระทำ ผู้แสดง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของประโยค ภาคประธานนี้อาจมีบทขยายซึ่งเป็นคำหรือกลุ่มคำมาประกอบ เพื่อทำให้มีใจความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นในภาคประธาน ประกอบด้วย บทประธานและบทขยายประธานนั่นเอง

2) ภาคแสดงในประโยค คือ คำหรือกลุ่มคำที่ประกอบไปด้วย บทกริยา บทกรรม และส่วนเติมเต็ม บทกริยาทำหน้าที่เป็นตัวกระทำหรือตัวแสดงของประธาน ส่วนบทกรรมทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ และส่วนเติมเต็มทำหน้าที่เสริมใจความของประโยคให้สมบูรณ์ คือทำหน้าที่

คล้ายบทกรรม แต่ไม่ใช่กรรม เพราะมิได้ถูกกระทำ ดังนั้นในภาคแสดง ประกอบด้วย บทกริยา บทขยายกริยา บทกรรมและบทขยายกรรม

ในประโยคหนึ่งประโยคอย่างน้อยจะต้องมี 2 ส่วน คือ ส่วนของภาคประธาน และส่วนของภาคแสดง ซึ่งรวมกันแล้วจะมีทั้งหมด 6 บท แต่บางประโยคอาจจะมีบทเชื่อมเข้าไป ด้วยกลายเป็น 7 บท ซึ่งบทเชื่อม คือ คำหรือกลุ่มคำที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับส่วนใดส่วนหนึ่งของ ประโยคตามวิธีของสัมพันธ์ กล่าวคือ จะเป็นบทชนิดใดชนิดหนึ่งไป 6 บทข้างต้นไม่ได้ แต่เป็นบท ที่ทำหน้าที่เชื่อมบทกับบท ประโยคกับประโยค หรือทำหน้าที่เสริมความให้เด่นขึ้น คำหรือกลุ่มคำ ที่ใช้เป็นบทเชื่อม จำแนกออกได้ 4 ชนิด คือ

1) คำบุพบท หน้าที่ของคำบุพบท

1.1) ทำหน้าที่เชื่อมคำนาม เช่น เขาเดินทางโดยเครื่องบิน, ร้านนี้ปิด เฉพาะวันอาทิตย์

1.2) ทำหน้าที่เชื่อมคำสรรพนาม เช่น ถ้าเธอจะไปกับฉันก็รีบไปกันได้ แล้ว, คนที่ยืนอยู่ข้างเธอเป็นน้องของฉัน

1.3) ทำหน้าที่เชื่อมคำกริยา เช่น ใครๆก็รู้ว่าเขาเป็นคนเห็นแก่เงิน, นักมวยไทยทุกคนเตรียมพร้อมสำหรับขึ้นชกวันพรุ่งนี้

1.4) ทำหน้าที่เชื่อมคำวิเศษณ์ เช่น ความขัดแย้งครั้งนี้จบลงด้วยดี, โดยมากเขาเป็นฝ่ายหาเรื่องก่อนทุกครั้ง

2) คำสันธาน หน้าที่ของคำสันธาน

2.1) เชื่อมคำกับคำ เช่น ฉันและเธอชอบเล่นดนตรีไทย, หมาหรือแมวที่ เธอชอบเลี้ยง

2.2) เชื่อมประโยคกับประโยค เช่น กว่าถั่วจะสุกกาก็ไหม้, เพราะฝนตก หนักดังนั้นน้ำจึงท่วม

2.3) เชื่อมข้อความกับข้อความ เช่น แต่กระนั้น ยิ่งกว่านั้น ดังนี้

3) คำอุทานบอกอาการ เช่น

อารมณ์ตกใจ โธ่ ว้าย

อารมณ์ดีใจ ไชโย เฮ้

ความรู้สึกเจ็บ อู๊ย โอ๊ย โอ้ย

4) คำอาลปนะ เป็นคำที่เรียกหรือทักทาย เช่น ท่านทั้งหลาย คุณพ่อครับ เป็นต้น

สุสดี ภูเก็ท กล่าวว่า คำต่างๆตามปกติ ถ้าอยู่ตามลำพังจะไม่ค่อยมีน้ำหนัก แต่เมื่อนำมาเรียงเข้าประโยคคำต่างๆ จึงจะแสดงหน้าที่ แสดงความหมายชัดเจนขึ้น แสดงน้ำหนักดี

ยิ่งขึ้น การเรียงลำดับคำในประโยคภาษาไทยมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นการเรียงคำเข้าประโยคจึงต้องมีความประณีตมาก เพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดได้ ถ้าเป็นภาษาการพูด เมื่อเข้าประโยคต้องเรียงคำให้ถูกต้องตามตำแหน่ง เพราะตำแหน่งของคำจะเป็นตัวระบุว่าคำนั้นทำหน้าที่อะไรและมีความหมายอย่างไรในประโยค หากเรียงลำดับคำในประโยคผิดตำแหน่ง ความหมายและหน้าที่ของคำนั้นก็เปลี่ยนไปด้วย เช่น คนไม่รักดี ไม่รักคนดี รักคนไม่ดี คนดีไม่รัก เป็นต้น การเรียงลำดับคำในประโยคภาษาไทย มีดังนี้ คือ ประธาน (คำขยาย) + คำกริยา (คำขยาย) + กรรม (คำขยาย) และถ้ามีบุรพบท ซึ่งบุรพบทนั้นจะวางอยู่หน้าคำนามที่มันเกี่ยวข้องด้วย

สรุปได้ว่า ความสามารถทางการพูดด้านโครงสร้างประโยคในเด็กอนุบาล เป็นการใช้ประโยคที่มีความหมายและการเรียงลำดับคำเข้าประโยคพูดที่ถูกต้องตามส่วนประกอบของประโยคทั้ง 7 บท คือ บทประธาน บทขยายประธาน บทกริยา บทขยายกริยา บทกรรม บทขยายกรรม และบทเชื่อม

2.2.2 ความสามารถทางการพูดด้านความคล่องในการใช้ภาษา

การศึกษาศาสนาความสามารถทางการพูดด้านความคล่องในการใช้ภาษาในเด็กอนุบาลเป็นเรื่องการใช้ภาษาในการสื่อสาร โดยวัดจากความสามารถในการถ่ายทอดหรือแสดงออกมาจากการพูดเล่าเรื่องราวต่างๆ

เบญจมาศ พระธานี (2538) กล่าวถึงการพูดไม่คล่อง ปกติ เป็นลักษณะการพูดที่มักพบในเด็ก 2-4 ปี เนื่องจากเด็กอยู่ในระยะที่มีประสบการณ์การเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาจากการเข้าโรงเรียนประกอบกับกำลังพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์และการพูดมากขึ้น เด็กจึงทดลองใช้คำศัพท์ใหม่ๆ ในการพูด หรือเล่าเรื่องต่างๆ แต่เนื่องจากขาดทักษะด้านการพูดและการเรียนรู้มีจำกัด ทำให้ต้องหยุดนึกคำที่จะใช้พูดอย่างเหมาะสม จึงอาจพูดซ้ำคำ ซ้ำพยางค์ พูดลากเสียง มีคำเอ้อแอ้แทรกบ้าง แต่ไม่บ่อยครั้ง

ศรียา - ประภัสสร นิยมธรรม (2541) กล่าวว่าความคล่องในการพูด ส่งสำคัญในการสร้างลีลาและจังหวะการพูดก็คือ แบบอย่างหรือตัวอย่างที่เด็กจะทำตาม เด็กบางคนอาจพูดตะกุกตะกักในบางระยะแล้วจะหายไปเอง การที่พ่อแม่ลงโทษเมื่อลูกมาพูดขัดจังหวะ ทำให้เด็กพูดไม่จบประโยค และเกิดอาการรีรอที่จะพูดหากมีเหตุการณ์เช่นนั้นบ่อยๆ จะทำให้เด็กไม่อาจพัฒนาภาษาอย่างปกติได้ พ่อแม่ควรใช้ภาษาพูดที่เด็กเข้าใจง่าย เวลาพูดใช้ประโยคไม่ย่ำเกินไป เด็กจะไม่เกิดความคับข้องใจ เหตุนี้จึงพบว่าในการช่วยเด็กติดอ่างหลายๆ คน เพียงแต่พ่อแม่ใช้ภาษ่ง่ายขึ้นเด็กก็จะหายจากอาการติดอ่าง

สรุปได้ว่า ความสามารถทางการพูดด้านความคล่องในการใช้ภาษาคือ การที่เด็กสามารถพูดสื่อสารโดยมีจังหวะและลีลาที่ราบรื่น ไม่ติดขัด ซึ่งการที่เด็กจะมีความคล่องได้นั้น ต้องอาศัยการฟังในการเพิ่มคำศัพท์ และอาศัยการพูดเพื่อฝึกฝนและสร้างความเคยชินในการใช้ภาษาพูดด้วย

2.3 การวัดความสามารถทางภาษา

ศรียา – ประภัสสร นิยมธรรม (2540) กล่าวว่า การเรียนรู้ภาษาประกอบด้วยการรับรู้ภาษาและการแสดงออกทางภาษา การวัดความสามารถทางภาษาจึงต้องทำทั้ง 2 กรณี แต่ส่วนใหญ่เมื่อพูดถึงการวัด ความสามารถทางภาษา เรามักนึกถึงการแสดงออกทางภาษา เช่น การพูด การเขียน และการใช้ท่าทางในการวัดความสามารถทางภาษามักดูถึงการให้ภาษา ทางการพูดซึ่งสามารถวัดได้ดังนี้

1) การนับจำนวนคำ

วิธีวัดการแสดงออกทางภาษาวิธีหนึ่ง คือ การนับจำนวนคำที่พูด หรือเขียน ในช่วงเวลาที่กำหนดให้แล้วนับคำพูด หรือข้อเขียนนั้นมานับจำนวนคำ จำนวนประโยคและจำนวนคำต่อประโยคที่ใช้ในการพูดหรือเขียนนั้น

2) การนับจำนวนประโยค

การนับจำนวนประโยคที่ใช้ในการเล่าเรื่องหรือเขียนเรียงความ เด็กจะแสดงลักษณะการเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ในช่วงอายุก่อน 9 ปีและหลังจากนั้นจะเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยซึ่งจำนวนคำต่อประโยค ความยาวของประโยคที่แสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะ เมื่ออายุเพิ่มขึ้นเด็กมิได้เขียนเพิ่มขึ้น แต่ใช้ประโยคยาวขึ้น

3) จำนวนคำต่อประโยค

ความยาวของประโยคเป็นการวัดความคล่องในการใช้ภาษาได้อย่างดี ไม่ว่าจะในภาษาพูดหรือเขียน นอกจากนี้ความยาวของประโยคนี้นี้ยังใช้เป็นเครื่องวัดความสลับซับซ้อนได้อีกด้วย

4) ความคล่องและการยืดหยุ่นของการใช้ภาษา

ความคล่องและการยืดหยุ่นของการใช้ภาษา เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งที่น่ามาประเมินพัฒนาการทางภาษาได้ ถ้อยคำที่เด็กเลือกใช้ไม่ว่าในการพูดหรือการเขียน จะแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในการใช้ภาษา วิธีวัดความคล่องและการยืดหยุ่นของการใช้ภาษา ทำได้โดยหาค่าเฉลี่ยของอัตราส่วนคำที่ไม่ซ้ำกันกับจำนวนคำที่ใช้ทั้งหมด ค่าเฉลี่ยยิ่งมากก็ยิ่งมีความคล่องและการยืดหยุ่นในการใช้ภาษามาก

5) ความถูกต้องของการใช้ภาษา

ทุกภาษาต่างก็มีลักษณะต่างกันไปในด้านโครงสร้างของภาษา Thompson (อ้างถึงใน ศรียา - ประภัสร์ นิยมธรรม, 2540) ศึกษาชนิดของความผิดพลาดพบว่า เด็กปกติจะมีความผิดพลาดในการใช้ภาษา โดยเมื่อเปรียบเทียบลักษณะของการใช้ภาษาของเด็กปกติกับเด็กหูหนวกก็พบว่า เด็กหูหนวกมักใช้วลีหรือประโยคที่ไม่สมบูรณ์บ่อยและมากกว่าเด็กปกติ วลีดังกล่าวมักประกอบด้วยรูปลักษณะของประโยคอย่างง่าย ๆ ที่มีคำนามเป็นส่วนใหญ่ เช่น ฉันเห็นไก่ ฉันเห็นดอกไม้ เป็นต้น เด็กปกติมักเลิกใช้วลีชนิดนี้หลัง 9 ปีไปแล้วและความผิดพลาดที่พบประการแรก คือ การพูดตกๆ หล่นๆ เด็กปกติมักจะมีความผิดพลาดแบบนี้ในตอนวัยต้นๆ เมื่อเริ่มหัดเขียนเท่านั้น โดยมากในช่วงอายุก่อน 9 ปีและจะลดลงในระยะ 11-15 ปี ความผิดพลาดประการที่ 2 คือ การใช้คำอื่นมาแทนคำที่ควรใช้ การหาคำมาแทนนี้มีทั้งการนำเอาคำไม่ถูกต้องมาแทน ประการที่ 3 คือ ความผิดที่เติมคำ หรือพยางค์เพิ่มเข้ามาจนฟุ่มเฟือยและไม่ถูกต้อง กล่าวคือ ใช้คำหรือพยางค์ที่ไม่จำเป็นมาพูด ประการที่ 4 คือ การเรียงลำดับคำผิดพลาด ความผิดชนิดนี้เกิดจากการเรียงลำดับคำในประโยคผิดที่ โดยไม่เกี่ยวกับการใช้คำมากไปหรือน้อยไป หรือเลือกคำมาใช้ไม่ถูก ยกเว้นในช่วง 7 ปีซึ่งเป็นระยะเริ่มเรียนเขียนแล้ว เด็กปกติมักไม่ค่อยทำผิดแบบนี้

3. สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

Templin (1957) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความซับซ้อนและความยาวของประโยคในเด็กอายุ 3-6 ปี ในสหรัฐอเมริกา พบว่า ความยาวของประโยคที่เด็กพูดจะเพิ่มขึ้นตามอายุ ระดับสติปัญญา และฐานะทางสังคม เศรษฐกิจที่สูงขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กหญิงมีทักษะทางภาษาสูงกว่าเด็กชายเพียงเล็กน้อย และเด็กอายุ 3 ปีไม่สนใจในเรื่องไวยากรณ์

Armstrong (1960) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้คำศัพท์ที่เด็กรู้จักฟังและการอ่าน โดยศึกษาเด็กอายุ 6-13 ปี ผลปรากฏว่า เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปี ลงมาจะรู้จักใช้คำศัพท์ที่ได้จากการอ่าน แต่เมื่ออายุเพิ่มขึ้นจำนวนคำศัพท์ที่แตกต่างกันจะลดลงอย่างรวดเร็ว

Pine, Lieven และ Rowland (1997) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบที่แตกต่างกันในขั้นตอนการใช้คำเดี่ยว ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างการใช้คำพูดของแม่และการผสมคำของเด็ก พบว่า ความสัมพันธ์ของการใช้คำของเด็กแตกต่างกันไปตามการใช้คำพูดของแม่ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่และเด็ก 26 คู่ เด็กผู้หญิง 14 คน และเด็กผู้ชาย 12 คน เริ่มจากคำ 10 คำ 50 คำ และ 100 คำ ตามลำดับ วิธีการพูดของแม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการการใช้คำพูดของลูกโดยตรง คือแม่ที่พยายามอธิบายความหมายคำศัพท์โดยอิงสภาพแวดล้อมจะสามารถถ่ายทอดคำพูดใหม่

ๆ ให้ลูกได้มากกว่า แม่ที่พูดโดยวิธีการออกคำสั่งว่า เช่นนั้น เช่นนี้ และแม่ที่พูดเก่ง ๆ จะทำให้เด็กเรียนรู้คำต่าง ๆ เช่น คำอุทาน คำสั้น ๆ ได้เป็นเปอร์เซ็นต์ที่สูงกว่าแม่ที่ไม่ค่อยพูด โดยมีเชคิลิสต์ให้แม่เชค คำต่าง ๆ ที่เด็กเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นและมีการอัดเสียงพูดของเด็ก เพื่อดูพัฒนาการทางภาษาพูดของเด็ก อย่างเป็นทางการและชัดเจนมากขึ้น

3.2 งานวิจัยในประเทศ

อภิญา กังสนารักษ์ (2530) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษา ด้านจำนวนถ้อยคำ และการใช้ประโยคในการสื่อสารของเด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 3-6 ปี ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์และในครอบครัวปกติ โดยเปรียบเทียบพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำ และใช้ประโยคที่มีระดับอายุและเพศต่างกัน และหาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำกับพัฒนาการทางภาษาด้านการใช้ประโยคพบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติมีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำและการใช้ประโยคสูงกว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ เด็กที่มีอายุมากกว่ามีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำและการใช้ประโยคสูงกว่าเด็กที่มีอายุน้อย เด็กหญิงและเด็กชายมีพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำและการใช้ประโยคไม่แตกต่างกัน และพัฒนาการด้านจำนวนถ้อยคำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพัฒนาการทางภาษาด้านการใช้ประโยค

ปาริชาติ อรุณศักดิ์ (2533) ได้ศึกษาการเล่านิทานที่ไม่จบเรื่องสมบูรณ์ที่มีผลต่อการคิดแบบอเนกนัยของเด็กปฐมวัยปรากฏว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับฟังการเล่านิทานที่ไม่จบเรื่องสมบูรณ์ และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฟังการเล่านิทานแบบปกติ มีความสามารถในการคิดแบบอเนกนัยแตกต่างกัน การเล่านิทานไม่จบทำให้เด็กคิดเรื่องจนจบสามารถส่งเสริมการคิดแบบอเนกนัยของเด็กปฐมวัยในทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ความคิดคล่องแคล่ว ความยืดหยุ่น และความคิดริเริ่มสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการฟังการเล่านิทานแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรวรรณ คำชู (2542) สร้างและทดลองใช้โปรแกรมเพิ่มการเรียนรู้สองภาษาเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูดภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือของเด็กอนุบาล โดยหลังการเข้าร่วมโปรแกรมเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา เด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมมีความสามารถทางการพูดภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือ ด้านการสื่อความหมายด้วยการใช้คำศัพท์ การใช้รูปประโยค และการเลือกปรับใช้ภาษา ด้านความชัดเจนในการออกเสียงและด้านความคล่องในการพูด เพิ่มขึ้นทุกด้านอย่างน้อยหนึ่งระดับ

จตุรา สุขใส (2545) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมท่องคำคล้องจองแบบมีความหมายที่มีต่อพัฒนาการทางการพูดของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมท่องคำ

คลังจองแบบมีความหมาย และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการท่องคำคลังจองแบบปกติ มีพัฒนาการทางการพูดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เสาวลักษณ์ สมวงษ์(2545) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเล่านิทานสองภาษาที่มีต่อความสามารถในการใช้ภาษาไทยเชิงปริมาณ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปริมาณในการใช้ภาษา 2) ด้านความถูกต้องในการใช้ภาษา และ 3) ด้านความคล่องและยืดหยุ่นในการใช้ภาษา ของเด็กวัยอนุบาลที่ใช้ภาษามลยาญเป็นภาษาที่หนึ่ง พบว่าเด็กที่ใช้กิจกรรมการเล่านิทานสองภาษามีคะแนนความสามารถในการใช้ภาษาไทยเชิงปริมาณ 3 ด้านสูงกว่าเด็กที่ใช้กิจกรรมเล่านิทานปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรรณมาศ เบญจธนสมบัติ (2546) ศึกษาการใช้ประโยคของเด็กอนุบาลอายุ 5-6 ปี ในกรุงเทพมหานคร พบว่าเด็กมีการใช้ประโยคความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อน ตามลำดับและเด็กใช้ลักษณะประโยคบอกเล่า ประโยคบังคับหรือขอร้อง ประโยคคำถาม และประโยคปฏิเสธตามลำดับ

สนัดดา ด่านศิริโรจน์ (2547) ศึกษาผลของการสอนการวิพากษ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก ที่มีต่อความสามารถในการคิดของเด็กวัยอนุบาล 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดลำดับ ด้านการขยายความ และด้านการตีความ พบว่า หลังการทดลองเด็กกลุ่มทดลองมีความสามารถในการคิดทั้ง 3 ด้านสูงกว่าเด็กกลุ่มควบคุม

วราลี ถนอนชาติ (2549) ศึกษาผลการจัดประสบการณ์ภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในขั้นก่อนการอ่านของเด็กอนุบาล 3 ด้าน ได้แก่ การรู้จักองค์ประกอบของหนังสือ การจดจำคำศัพท์และการเข้าใจสถานการณ์ พบว่า เด็กกลุ่มทดลองที่ได้รับจัดประสบการณ์ภาษาโดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน มีความสามารถในการขั้นก่อนการอ่านสูงกว่าเด็กกลุ่มควบคุมที่ได้รับจัดประสบการณ์ภาษาแบบปกติ